

PM

*Genusforskningens läge och
institutionella situation våren 2010
– en nulägesöversikt*

Författare:

Mia Liinason

mia.liinason@genus.lu.se

Nationella sekretariatet för genusforskning,
Göteborgs universitet

Genusforskningens läge och institutionella situation våren 2010 – en nulägesöversikt

Uppdraget	4
<i>Faktorer av relevans för genusforskningens utveckling</i>	4
<i>Syfte, metod och material</i>	5
<i>Terminologi</i>	6
Genusforskningens framväxt	8
<i>Institutionalisering</i>	8
<i>Tjänster</i>	10
<i>Genusprofessorerna</i>	11
Dagsläget	12
Ämnesintegrerad genusforskning	14
<i>Litteraturvetenskap</i>	14
<i>Sociologi</i>	15
<i>Statsvetenskap</i>	16
Ämnesintegrerad genusforskning: sammanfattande diskussion	18
Ämnet genusvetenskap	20
<i>Organisation och aktiviteter vid genusvetenskapliga institutioner/enheter</i>	21
<i>Göteborgs universitet, Genusvetenskap</i>	23
<i>Karlstads universitet, Centrum för genusforskning (CGF)</i>	25
<i>Linköpings universitet: Tema Genus samt Forum för genusvetenskap och jämställdhet</i>	26
<i>Lunds universitet, Centrum för genusvetenskap</i>	29
<i>Malmö högskola genusvetenskap</i>	31
<i>Stockholms universitet, Centrum för genusstudier</i>	33
<i>Södertörns högskola: genus kultur och historia</i>	34
<i>Umeå universitet: Umeå Centrum för Genusstudier</i>	36
<i>Uppsala universitet: Centrum för genusvetenskap</i>	38
<i>Örebro universitet: Genusvetenskap</i>	40
Ämnet genusvetenskap: Sammanfattning	43

Transdisciplinär genusforskning	47
<i>BTH: Teknikvetenskaplig genusforskning</i>	47
<i>LTU: Genus och Teknik</i>	48
Transdisciplinär genusforskning: sammanfattning	50
Kvinnohistoriska samlingarna – KvinnSam	51
Sammanfattning och avslutande diskussion	52
Noter	57
Referenser	60
Appendix	63

Uppdraget

Under våren 2010 genomför Nationella sekretariatet för genusforskning en kartläggning av genusforskningens infrastruktur. Bakgrunden är att man har uppmärksammat en stor variation mellan olika genusforskningsmiljöer runt om i landet, där vissa miljöer tycks befinna sig i en expansionsfas, verkar andra minska i storlek. Samtidigt har ytterligare andra miljöer en stor andel forskare knutna till sig men en svag institutionell förankring i fråga om fasta tjänster.

För att få en överblick över genusforskningens institutionella situation, fokuserar denna kartläggning på tjänstesituation och tjänstestruktur. Ett antal faktorer är av särskild betydelse för genusforskningens utveckling och beskrivs nedan. Rapporten ger också en beskrivning av bakgrund och nuläge, lyfter fram områden i behov av stöd, samt belyser framgångsfaktorer och satsningar som har slagit väl ut, starka miljöer och givande samarbeten.

Faktorer av relevans för genusforskningens utveckling

Sedan en tid tillbaka pågår ett antal förändringar inom högskolan centralt och lokalt vid olika lärosäten. Detta påverkar alla ämnen, men för ett ungt och litet ämne som genusforskning, som än idag dras med vissa svårigheter att erkännas vetenskaplig legitimitet av det övriga vetenskaps-samhället, kan dessa förändringar bli extra kännbara. Av särskild betydelse för genusforskning, och som diskuteras i föreliggande rapport, är nyligen genomförda eller pågående omorganisationer av institutioner och fakulteter.

Omorganisationer innebär bland annat ofta att små institutioner slås ihop till större enheter. För ett litet ämne som genusvetenskap kan detta leda till en mängd olika konsekvenser, till exempel att genusvetenskap förlorar inflytande över fördelning av resurser och strategiska beslut, eller att ämnet osynliggörs på ett symboliskt plan i frågan om namn på den sammanslagna institutionen eller placering på den nya institutionens webbplats. Men institutionssammanslagningarna kan också ge positiva effekter, som exempelvis ökad möjlighet för tvärvetenskapliga samarbeten eller en tillgång till en större forskningsmiljö. Därför är det relevant att undersöka hur omorganisationer vid lärosätena hittills har påverkat genusvetenskap och vilka strategier genusvetare använder för att påverka i en positiv riktning för ämnet.

Samtidigt står genusforskningen också inför egna förändringar som kan bli avgörande för fältets fortsatta institutionella förankring:

- Relationen mellan de två benen

Det har uppmärksamrats av forskare på fältet att den integrerade och den

autonoma genusforskningen allt mer tycks ha glidit isär. Vad beror detta på, vad innebär det för relationen mellan de två benen och vilka insatser kan göras för att stärka relationen dem emellan?

- Generationsväxling

Samtidigt som många lärosäten minskat antalet rekryteringsprofessorer pågår en generationsväxling i ämnet. I samband med pensionsavgångar kan detta innebära att genusvetenskap/genusforskning förlorar professorer som de tidigare har innehaft. Tjänster på alla nivåer och ett inflöde av unga forskare är av hög betydelse för ämnets fortsatta utveckling och tillväxt inom akademien, vilket gör det nödvändigt att få en överblick över situationen vid de olika institutionerna.

- Sakkunnigförfarandet vid tjänstetillsättningar

I dagsläget kan det vara svårt att få tag på kompetenta sakkunniga som är villiga att åta sig det tidskrävande uppdraget. Detta resulterar i långsamma anställningsprocedurer som ökar söktrycket på varje utlysning med utdragna anställningsprocesser som följd.

Med ett särskilt fokus på ovanstående frågor diskuterar kartläggningen genusforskningens institutionella situation vid de olika miljöer där genusforskning och -undervisning pågår. Rapporten diskuterar också de eventuella konsekvenser som autonomipropositionen (Prop. 2009/10: 149), dvs. regeringens förslag att öka lärosätenas självbestämmande i fråga om resurstilldelning, intern organisation, läraranställningar och utbildning, kan ha på genusforskning. Även om det ännu är för tidigt att dra några slutsatser om detta, förhåller sig rapporten till frågor som är relevanta för genusforskning i relation till autonomipropositionen.

Syfte, metod och material

I uppdraget för denna kartläggning av genusforskningens läge och institutionella situation, lades tonvikten på tjänster och tjänstestruktur inom genusforskning, med syftet att ringa in situationen vid de olika forskningsmiljöerna: hur pass stabila är genus-forskningsmiljöerna och vilka är möjligheterna för återväxt? När det gäller genus-vetenskap som ämne och transdisciplinär genusforskning var det fruktbart att undersöka den institutionella förankringen genom att ta reda på antalet och typen av fasta tjänster, antalet doktorander och förekomsten av utbildning på olika nivåer. För den ämnesintegrerade genusforskningen bedömdes det som mer givande att fokusera på teman och miljöbyggande, eftersom den ämnesintegrerade genusforskningen inte alltid bärs eller utvecklas av personer på fasta tjänster. Den institutionella förankringen diskuteras dock också i samband med den ämnesintegrerade genusforskningen, men fokus har här legat på miljöer, forskningsprofiler och/eller teman.

Materialet till kartläggningen har samlats ihop under perioden februari-maj 2010 genom samtal med företrädare för ämnet, frågeformulär till institutioner¹, årsredo-visningar, institutionernas hemsidor, databasen Gena (svenska doktorsavhandlingar inom kvinno-, mans- och genusforskning) och tidigare kartläggningar av ämnet.² Professor Inger Lövkrona har generöst delat med sig av material från den kartläggning av genusforskningens ämnen och forskningsteman som hon genomför under våren 2010 på uppdrag av Vetenskapsrådet. Vid två tillfällen i mars 2010 har Nationella sekretariatet för Genusforskning bjudit in företrädare för ämnet till heldagsmöte. Anteckningar från dessa diskussioner har legat till grund för materialet i rapporten. Vid det första mötet bjöds professorer i genusvetenskap/genusforskning in för att diskutera ämnets institutionella situation, pågående förändringar och utmaningar inför framtiden. Vid det andra tillfället bjöds prefekter och studierektorer in för att diskutera institutionernas ekonomiska läge, utbildnings- och tjänstesituation. Vid behov har också förtydliganden eller extra information samlats in via telefonsamtal eller e-postkontakt.

En uttalad ambition i kartläggningen har varit att frångå den starka kopplingen mellan person och position. Därför skrivs inte några namn på de personer som idag innehar tjänsterna ut i texten utan rapporten redovisar uttalanden som har gjorts av ämnesföreträdare/professorer, studierektorer och/eller prefekter. I diskussionerna om de olika genusmiljöerna är det alltså ämnesföreträdarens, professorns, studierektorns och/eller prefektens beskrivning som framträder i texten. I sammanfattningarna redovisar rapporten författarens slutsatser.

Inom ramen för uppdraget har det inte varit möjligt att studera alla genusforsknings-miljöer vid svenska lärosäten. För att kunna ringa in tendenser och pågående förändringar mot bakgrund av ovanstående frågor har ett urval gjorts, i vilket ett litet antal ämnen där genusforskning har funnits länge och miljöer där genusperspektivet anses välintegrerat har undersökts. Vidare har alla tio genusvetenskapliga institutioner/centrumbildningar undersökts, och även två transdisciplinära genusforskningsmiljöer. Även KvinnSam nationellt bibliotek för genusforskning vid Göteborgs universitetsbibliotek (tidigare Kvinnohistoriska samlingarna) diskuteras kortfattat i kartläggningen, och särskilt fokus läggs på de förändringar som just nu påverkar KvinnSams fortsatta utveckling och funktion som nationellt bibliotek.

Terminologi

I rapporten används begreppen mång-, tvär-, och transvetenskap. Alla dessa begrepp är omdiskuterade och det är inte fruktbart att en gång för alla fastslå innebörden av begreppen. Den här rapporten har dock utgått ifrån följande förståelse av begreppen: Mångvetenskap/mångdisciplinaritet: Ett

additivt samarbete mellan olika disciplinära utgångspunkter. De disciplinära gränserna överskrids inte, och inte heller dess teoretiska eller metodologiska ramar. Tvärvetenskap/tvärdisciplinart: Överskrider de disciplinära gränserna och skapar teoretiska och metodologiska synergi-effekter (Long 2002: 8, 14; Liinason och Holm 2006). Transvetenskap/transdisciplinart: Rör sig bortom discipliner och existerande kanon och fokuserar på ontologiska och epistemologiska frågor, som inte är bundna till någon specifik disciplin (Lykke 2004: 97).

Genusforskning förekommer i olika organisatoriska varianter på landets lärosäten. Även om genusperspektiv integrerat i ämnena är vanligast förekommande, förekommer också genusvetenskap som ämne vid 10 institutioner och transdisciplinär genusforskning vid flera institutioner. Eftersom den organisatoriska formen också påverkar arbetsformerna, tjänstesituationen och det institutionella läget för genusforskningen, används följande indelningar i föreliggande rapport: 1) Ämnesintegrerad genusforskning 2) Ämnet genusvetenskap 3) Transdisciplinär genusforskning. Med ämnesintegrerad genusforskning avses med utgångspunkt i Hillevi Ganetz definitioner a) genusforskning b) forskning med genusperspektiv eller c) forskning med genusaspekt som integreras i andra, etablerade discipliner än genusvetenskap som ämne (Ganetz 2005:13). Med ämnet genusvetenskap avses institutioner eller centrumbildningar där det förekommer genusvetenskaplig grundutbildning och/eller forskarutbildning i genusvetenskap som ämne. Ämnet genusvetenskap kallas ibland även för autonom genusvetenskap. Med transdisciplinär genusforskning avses ämnen där undervisningen genomsyras av en feministisk epistemologisk och metodologisk grund, men formerna för undervisning och forskning överskrider gängse disciplinära/neo-disciplinära ramar (Long 2002; Liinason och Holm 2006). Transdisciplinär forskning strävar efter att sudda ut gränserna mellan akademien och andra sektorer/aktörer (till exempel mellan akademi och näringsliv) och forskning bedrivs både i applikationssammanhang och implikationssammanhang.

Genusforskningens framväxt

På uppdrag av Nationella sekretariatet för genusforskning gjorde Annika Olsson 2007 en undersökning av förekomsten av genusforskning i Sverige. Här visar Olsson att genusforskning förekommer vid i princip alla lärosäten med statlig eller enskild huvudman som har rätt att utfärda examina inom grundläggande högskoleutbildning och forskarutbildning: vid 17 av de 18 som har statlig huvudman pågår genusforskning, och vid två av de tre som har enskild huvudman. Genusforskning i varierande grad och storlek pågår också vid drygt hälften (10 av 18) av de lärosäten som har rätt att utfärda examina inom grundläggande högskoleutbildning med statlig huvudman (Olsson 2007: 5). Mellan dessa lärosäten varierar, visar Olsson, storleken på genusforskningsmiljöerna, liksom graden av genusforskning. Olsson lyfter vidare fram ett klart samband mellan storleken på miljöerna och graden av etablering eller synlighet av genusforskning vid institutionen/lärosätet. Samtidigt poängterar hon, att den instabila institutionella förankring som även stora miljöer fortfarande har är ett stort problem: Bristen på genusmärkta tjänster medför att miljöer blir instabila: en miljö som under en period är stark och på frammarsch kan på mycket kort tid raseras (Olsson 2007: 5).

Som Olsson visar, har fältet expanderat explosionsartat i Sverige sedan 1960-talet. Idag, skriver hon, befinner sig en majoritet av genusforskarna helt eller delvis inom en genusforskningsmiljö. Dock, poängterar hon, anser endast 24 % att de helt ingår i en genusforskningsmiljö medan hela 17% uppger att det inte ingår i någon genusforskningsmiljö (Olsson 2007: 6). Bristen på genusforskningsmiljöer återkommer också forskarna själva till som ett problem, enligt Olsson (2007:6).

Institutionalisering

Att arbeta för att genusforskning ska få en trygg institutionell bas har i Sverige länge ansetts viktigt bland genusforskare. En institutionell plattform innebär en stabilitet för genusforskarens kunskaps- och rättviseprojekt (Lykke 2004; Göransson 1989; Witt-Brattström 1995). Genusforskare lyfter också fram att en institutionalisering av ämnet bevarar, förvaltar och vidareutvecklar den kunskap som produceras, och att en institutionell trygghet möjliggör för långsiktiga satsningar inom detta samhälls- och kunskapskritiska forsknings- och utbildningsområde (Thurén 2003; Holm 2001; Kvinnoforskningen i Sverige 1992). I ett hierarkiskt system som universitetet, är det också helt avgörande för ett forsknings- och utbildningsområde att ha en institutionell tillhörighet (Holm 2001). Först sedan de olika miljöerna erkänns som institutioner kan de expandera och konsolidera sin verksamhet, genom att få lov att inrätta till exempel professurer, vilket i sig är en förutsättning för att bland annat få lov att utfärda doktorsexamen. Viljan att nå en trygg

institutionell förankring i akademien bland genusforskare har dock också förenats med en skepsis mot hierarkiska universitetsstrukturer och rigid disciplinaritet (Lykke 2004; Norlander 1997).

Med inspiration från kvinnorörelsens organisation valde kvinnoforskarna mot slutet av 1970-talet en dubbel strategi i sin strävan, och arbetade för att ämnet både skulle integreras i redan etablerade discipliner och organiseras i autonoma enheter (Göransson 1989; Manns 2009). I Rapport från Kvinnouniversitetet (1983) beskriver redaktörerna arbetsmetoden med följande ord: Kvinnoforskningen behöver en dubbel strategi för att nå sina mål både separering och integrering. Med separering avses då uppbyggandet av en kompetens, en kunskapsbas. Lämpliga former för detta är bl.a. kvinnoforskningsseminarier av olika slag. Samtidigt måste den nya kunskapen föras ut och integreras i det vanliga universitetet, inom alla forskningsområden och på alla nivåer, t. ex. genom kurslitteratur och tvärvetenskapliga arbetssätt (14).

De två benen var metaforen som kvinnoforskarna själva använde för denna dubbla strategi (Manns 2009: 111; Göransson 1989: 4). Detta var också en strategi som fick genomslag i de övriga nordiska länderna. Även om varken Norge, Danmark eller Finland till en början hade någon motsvarighet till de Centra/Fora-organisationer som fanns i Sverige, började kvinnoforskningsmiljöer i dessa länder under 1980-talet att satsa på den dubbla strategin, och fick stöd till både integrerad kvinno- och genusforskning och autonoma forsknings- och undervisningsenheter (Göransson 1989: 16).

En trygg institutionell förankring i akademien har alltså varit en viktig målsättning för genusforskare ända sedan det började undervisas i ämnet i mitten av 1970-talet. De kurser som gavs i ämnet hade benämningen könsrollskurser och gavs huvudsakligen inom sociologi, med undervisande lärare från sociologi, litteraturvetenskap och historia. 1975 fick dessa kurser finansiering för första gången (Holm 2001: I, 181)³. Tre år senare, 1978, finansierade Universitets- och högskoleämbetet, UHÄ, fem Centra/Fora för kvinnliga forskare och kvinnoforskning, med det dubbla syftet att stödja kvinnoforskning och att utveckla en organisation för att stödja jämställdhet i högskolan. Härmed skapades ett rum i akademien som verkade för en förändring av forskning och utbildning där kvinnoforskare från olika discipliner kunde samlas (Holm 2001: I, 182; Göransson 1989: 5; Manns 2009)⁴. Dessa initiativ var de första stegen på vägen mot en institutionalisering av ämnet.

Genom de tidiga könsrollskurserna är det sociologi, litteraturvetenskap och historia som idag sägs ha den längsta traditionen av integrerad kvinno- och genusforskning, medan de första stegen mot en autonom organisation skedde med Centra/Fora-bildningarna i slutet av 1970-talet, vars tjänster organi-

serades underifrån, av kvinnoforskarna själva, och finansierades uppifrån, genom olika former av statsbidrag (Göransson 1989:7) ⁵. Under 1980-talet kom Centra/Fora-bildningarna successivt att ges en tryggare position inom universitetets struktur, för att så småningom utvecklas till egna arbetsenheter (Göransson 1989: 5). Idag har enheterna på de flesta ställen rent organisatoriskt frigjort sig från centrumbildningarna och blivit institutioner, en förändring som började ta form mot senare halvan av 1980-talet. Detta innebar också att man frångick Centra/Fora-bildningarnas dubbla uppdrag att verka för kvinnoforskning och kvinnliga forskare och istället endast koncentrerade sig på kvinnoforskning en förändring som inte skedde utan spänningar (Holm 2001: I, 183).

Tjänster

I artikeln Fältet, strategierna och framtiden (1989) gör Anita Göransson en genomgång av tjänster och institutionell utveckling inom Centra/Fora-miljöerna. Här beskriver hon att, vid sidan av det stöd som gavs från Universitets- och högskoleämbetet i slutet av 1970-talet, även forskningsråden bidrog till att forskningsfältet kunde byggas ut. Parallellt med det stöd som gavs till seminarier och konferenser, skriver Göransson, fanns det i slutet av 1970-och början av 1980-talet en områdesgrupp för jämställdhetsforskning vid Riksbankens jubileumsfond med uppgift att bevaka att området prioriterades vid fördelning av anslag. Även Humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet, HSFR, betonar Göransson, hade en programkommitté för främjande av kvinnoforskning med samma syfte, som bland annat föreslog inrättandet av sex öronmärkta tjänster och en doktorandtjänst som utlystes under mitten av 1980-talet. Vidare beskriver Göransson att det 1989 fanns forskartjänster vid samtliga Centra/Fora-miljöer vid de stora universiteten, utom i Lund (1989: 7). Totalt 31 personer delade på dessa rådsfinansierade tjänster, som i genomsnitt räckte till en halv tjänst per person. Utöver detta fanns också cirka sju forskartjänster vid olika lärosäten 1989. 1992 sammanställde dåvarande företrädare för Centra/Fora-bildningarna en rapport över den dittillsvarande utvecklingen och framtida behov inom kvinnoforskningen i Sverige. De halvtidstjänster som redan 1989 fanns vid då samtliga Centra/Fora är 1992 oförändrade och de sex forskartjänster i jämställdhetsforskning på docentnivå som finansierades av HSFR finns kvar, men rapporten visar att de fakultets- och eller ämnesbaserade tjänsterna har utökats med ytterligare fem tjänster (Kvinnoforskningen i Sverige 1992: 6, 7).

I sin analys av regeringens satsning på genusprofessorer beskriver Birgitta Jordansson de olika ekonomiska bidrag som gavs till fältet under 1980- och 1990-talet. HSFR-tjänsterna, skriver Jordansson, handlade om jämställdhetsforskning med ämnesspecifik inriktning. Enligt Jordansson var betoningen på jämställdhet central och ansågs unik för Sverige eftersom det inte var kvinnogenusperspektivet som teoretiskt fält som stått i centrum utan den politiska

ambitionen att främja jämställdhet mellan könen (Jordansson 2003: 4). Det samband som fanns mellan kvinnoforskning och kvinnliga forskares villkor i Centra/Fora-bildningarna kvarstod också enligt Jordansson under 1990-talet även om det, som hon poängterar, genom de teoretiskt utvecklade diskussioner som tog plats på fältet under 1980- och 1990-talen kom att utvecklas (Jordansson 2003:4). Förvisso har kopplingen mellan jämställdhet och genusforskning resulterat i förbättringar av kvinnors villkor i akademien (Alnebratt 2007), men genusforskare beskriver att det också har gett upphov till en problematisk sammanblandning mellan genusforskning och jämställdhet, både från politiskt håll och från andra akademiska aktörer (Göransson 1989: 5; Norlander 1997; Holm 2001; Alnebratt 2009).

Under 1990-talet övertog Forskningsrådsnämnden, FRN ansvaret för stöd till och information om kvinno- och jämställdhetsforskning, och delade även sedan 1991 ut särskilda medel för detta. 2001 genomfördes en genomgripande förändring av forskningsfinansieringsstrukturen i Sverige, då de tidiga många mindre forskningsråden slogs samman till tre större, Fas, Formas och Vetenskapsrådet (Prop. 1998/99: 94). Vetenskapsrådet övertog ansvaret för genusforskningen. Då tillsattes Expertgruppen för genusforskning, som under de första åren också delade ut medel till genusforskning, men som numera enbart fungerar som rådgivande instans.

Genusprofessorerna

För att stärka den integrerade genusforskningen satsade regeringen under mitten av 1990-talet på att inrätta speciella professurer i genusforskning.⁶ I två rapporter har Nationella sekretariatet för genusforskning utvärderat dessa satsningar, och utvärderingarna visar en splittrad bild (Jordansson 2003; Alnebratt 2007). Positiva följder av satsningen är att genusforskningens legitimitet ökade liksom studenternas intresse för genusfrågor (Alnebratt 2007: 33, 38). Tjänsterna gav också tid åt det tidskrävande arbetet att bygga forskningsmiljöer. Samtidigt, visar Jordansson och Alnebratt, att bristen på långsiktighet i satsningen och avsaknaden av tjänster för nydisputerade förde med sig en oro för att satsningen inte skulle resultera i hållbara forskningsmiljöer (Jordansson 2003: 46; Alnebratt 2007: 20, 35, 36, 38). Alnebratts undersökning visar också på vikten av genuskompetens vid strategiska positioner såsom till exempel universitetens tjänsteförslagsnämnder och den stora efterfrågan på genuskompetenta sakkunniga i forskningsfinansieringssystemet (2007: 36). Bristen på kunskap om genusforskning inom forskningsrådets beredningsgrupper var vidare något som också Hillevi Ganetz undersökning av beredningen och utfallet av genusvetenskapliga projektansökningar vid Vetenskapsrådet visade slog negativt mot genusforskning (Ganetz 2005).

Dagsläget

Institutionaliseringen av genusvetenskap beskrivs ofta som framgångsrik (HSV 2007). Idag erbjuds genusvetenskaplig grundutbildning vid 10 högskolor och många universitet ger också forskarutbildning inom ämnet genusvetenskap. Samtidigt poängteras det både i Höskoleverkets utvärdering av genusvetenskap och av verksamma forskare på fältet att det arbete som bedrivs vid dessa institutioner för genusvetenskap före detta Centra/Fora-bildningar i form av seminarier, teoretisk utveckling, internationella nätverk, undervisning och kunskapsspridning är viktigt för den integrerade genusforskningen (HSV 2007: 29). På samma sätt är den forskning och undervisning som bedrivs inom den integrerade genusforskningen betydelsefull för ämnet genusvetenskap. Den ämnesintegrerade genusforskningen har vuxit explosionsartat sedan dess initiering (Olsson 2007; HSV 2007). Närmare 1100 doktorsavhandlingar med genusperspektiv har skrivits, huvudsakligen vid olika etablerade ämnesinstitutioner (Niskanen & Florin 2010: 16). Kunskaps- och erfarenhetsutbytet mellan de två benen är ömsesidigt. Samtidigt tycks det som att det idag finns ett glapp mellan den ämnesintegrerade genusforskningen och ämnet genusvetenskap. Stora delar av denna förändring beskrivs ofta av verksamma genusforskare som en konsekvens av den framgångsrika institutionaliseringen av genusvetenskap och kommer till uttryck genom en oro för ett konkurrensförhållande mellan den ämnesintegrerade genusforskningen och ämnet genusvetenskap både i frågan om vilka kunskaps- och vetenskapsteoretiska perspektiv som anses vara de mest centrala (Göransson 2010: 211), men också i frågan om personer, därför att ämnet genusvetenskap sägs locka till sig många av de genusintresserade studenterna och genuskompetenta lärarna från den ämnesintegrerade genusforskningen. Samtidigt framkommer det i genusforskarens beskrivningar att genuskompetens inte alltid räknas som en merit vid tjänstetillsättningar i de ämnen där de är verksamma, vilket leder till svårigheter för genusforskare att konkurrera om tjänster inom ämnena. Istället söker de sig till ämnet genusvetenskap, vilket kan dränera genuskompetensen i ämnena (Niskanen & Florin 2010: 21). När genuskompetensen i forskare- och lärarkåren försvagas i ett ämne, kan det leda till att genusintresserade studenter söker sig till genusvetenskapliga institutioner för att få den utbildning de är intresserade av.

Genusforskare har olika uppfattning om huruvida man bör öronmärka tjänster för genusforskning i disciplinerna eller inte. Det argument som talar för genusmärkta tjänster i andra ämnen är att det ger ett långsiktigt stöd för uppbyggnaden av en forsknings- och undervisningsmiljö i ämnet (Jordansson 2003; Alnebratt 2007). Samtidigt menar skeptiker till öronmärkta tjänster att det resulterar i ett stuprörstänkande, där genusperspektivet riskerar att behandlas som ett specialområde. Detta kan motverka den integrering av

genusperspektivet som man vill åstadkomma, genusperspektivet blir allt för starkt knutet till den person som innehar den öronmärkta tjänsten. När denna person försvinner från institutionen finns därmed en risk att genusperspektivet i ämnet också försvinner (Jordansson 2003: 46).

Ämnesintegrerad genusforskning

I detta avsnitt kommer situationen inom några av de ämnen där genusperspektivet ofta uppfattas som välintegrerat att beskrivas. I avsnittet lyfts både svårigheter och goda exempel som kan påverka den fortsatta utvecklingen i dessa miljöer. Den ämnes-integrerade genusforskningen är utspridd och svår att kartlägga då den i många fall bedrivs inom ramen för forskningsprojekt på längre eller kortare tid. Med detta i åtanke, och för att kunna diskutera framgångsfaktorer och områden i behov av extra stöd, redovisas i det följande förekomsten av genusforskning i tre ämnen där genusforskning traditionellt har varit starkt: statsvetenskap, sociologi och litteraturvetenskap.⁷

Följande frågor har varit centrala i undersökningen:

- Hur ser de olika miljöerna ut i dessa olika ämnen, vid olika lärosäten?
- Förekommer det tjänster med genusprofil i ämnena och i så fall på vilka nivåer?
- Hur ser återväxten i ämnet ut med avseende på genus?

En undersökning som omfattar alla genusforskningsmiljöer har inte legat inom ramen för uppdraget.

Litteraturvetenskap

Litteraturvetenskap var tidigt ett av de ämnen som gav kurser med genusperspektiv, och den litteraturvetenskapliga forskningen med genusperspektiv är fortfarande förhållandevis stark. Den är dock framför allt koncentrerad till Göteborgs universitet och Södertörns högskola, där det finns två professorer med stark genusinriktning. Inom litteraturvetenskap har forskningen en stor bredd, och ämnena rymmer många externfinansierade forskningsprojekt. Mellan åren 1990-2010 har det enligt databasen Gena skrivits 67 avhandlingar med genusperspektiv inom litteraturvetenskap. År 2000 tillsattes genom Thamreformen en professur för genus och litteraturvetenskap vid Litteraturvetenskapliga institutionen på Göteborgs universitet. Tillsammans med professuren kom också så kallade kringresurser i form av en doktorand och en forskarassistent. Detta innebar en skjuts framåt för genusprofilen vid institutionen. Departementsfinansieringen för doktoranden och forskarassistenten varade fyra år. Därefter valde fakulteten/institutionen att inte fortsätta satsningen varför forskarassistenttjänsten drogs in. En doktorandplats med inriktning på genus utlystes på nytt 2004, men denna doktorandplats har också upphört i senare utlysningar. Inte desto mindre finns det vid institutionen ett flertal forskare och forskningsprojekt med genusperspektiv och enheten har utvecklats till en relativt hållbar genusforskningsmiljö. I form av fasta tjänster med genusperspektiv i litteraturvetenskap vid Göteborgs universitet finns idag:

1 professor i genus och litteraturvetenskap
2 genuskompetenta lektorer
Cirka 4 doktorander

Ungefär hälften av avhandlingarna som har producerats sedan 2001 har haft genusperspektiv. Ämnesföreträdaren beskriver att genusprofilen hotades av nedläggning när institutionen slogs samman med institutionerna för idéhistoria och religionsvetenskap, men ett år efter sammanslagningen är genusprofilen återinstallerad. Den beskrivs av ämnesföreträdaren som välfungerande och ser i dagsläget ut att ha en god prognos, tack vare återväxten av doktorander och yngre forskare.⁸

Sociologi

Genom åren har sociologi varit ett ämne med en stark genusprofil, och enligt en sökning i Gena har 104 avhandlingar med genusprofil skrivits under åren 1990-2010. Genusforskarna i sociologi har en omfattande externfinansiering av projekt, i första hand från FAS men även från Vetenskapsrådet. Vid Göteborgs universitet är familj, kön och välfärdsstat ett av den sociologiska institutionens profilområden, med en särskild betoning på hur vi påverkas av generations-, klass-, köns- och etnisk tillhörighet. Vid institutionen finns omkring 10 externfinansierade forskningsprojekt inom profilområdet. De fasta tjänster och doktorander med genusinriktning på institutionen är:

1 professor
1 lektor
Cirka 4 doktorander

Professorn går i pension vid slutet av 2010, och det finns en ny professor som tar över. Även om en lektor med fokus på genus har rekryterats är det fortfarande framför allt externfinansierade forskare som arbetar med genusinriktad forskning. Genusforskning finns även på institutionen inom profilområdena sociala rörelser samt arbetsmarknad och arbetsliv.⁹

Vid Lunds universitet finns forskarmiljön Kritiska studier som sedan början av 2010 samverkar med Centrum för genusvetenskap. Forskarmiljön leds av en professor i sociologi och en professor i genusvetenskap. Miljön omfattar sju forskare och cirka tio doktorander vid de båda institutionerna. De senaste fem åren har sju doktorander disputerat med avhandlingar med genusperspektiv och i dagsläget finns det ytterligare sju doktorander med genusperspektiv vid Sociologiska institutionen. Endast en av de som disputerat med genusperspektiv sedan 2005 har fått en tidsbegränsad anställning som lektor vid institutionen.

Deltagare i Kritiska studier har gemensamt utarbetat en 30-poängskurs

med intersektionellt perspektiv i grundutbildningen i sociologi. Kursen ges varje termin. Antalet fastanställda med genusperspektiv vid institutionen är för närvarande:

1 professor på 50 procent
1 tidsbegränsad lektor
Cirka 7 doktorander

Professorn handleder doktorander och undervisar på grund- och magisternivå. Undervisningen i grundkursen "Genus m fl" har skötts med hjälp av doktorander och sedan höstterminen 2009 med hjälp av en lektor som delar en tidsbegränsad anställning vid sociologiska institutionen med tidsbegränsad anställning vid Centrum för genusvetenskap. Det finns för närvarande en yngre forskare/lektor med genusperspektiv på sociologiska institutionen, på en tidsbegränsad anställning, vilket är oroväckande lågt enligt ämnesföreträdaren, eftersom det pågår en generationsväxling i ämnet. Försök att övertala institutionsledningen att utlysa en tjänst i sociologi med inriktning mot genus (som har gjorts med andra specialiseringar vid institutionen) har enligt ämnesföreträdaren inte gett något positivt utfall trots att institutionsledningen vid ett flertal tillfällen lovat att så ska ske. Ämnesföreträdaren menar avslutningsvis att ledningen har en välvillig inställning till genusperspektiv men att denna inställning inte översätts i praktisk handling.¹⁰

Vid Stockholms universitet finns:

1 professur med inriktning mot genus
4 doktorander

Här finns också cirka nio forskare med genusprofil. Det har funnits ett genusseminarium knutet till den tvärvetenskapliga forskarskolan Comparative Gender Studies (CGS) som drevs av professorn med externfinansierade medel. Detta är nu nedlagt, men det finns många EU-finansierade forskningsprojekt och nätverk som institutionen är involverad i. Återväxten verkar något bräcklig, då miljön, seminarieverksamheten och forskarskolan inte har expanderat med tiden utan snarare avvecklats.

Vid Uppsala universitet nämns genusforskning redan i presentationen av Sociologiska institutionen på universitetets webbplats. Vid institutionen finns många forskare med genusprofil och ett stort antal forskningsprojekt (cirka tio stycken). Det finns även ungefär nio doktorander med genusprofil vid institutionen och ett välbesökt och aktivt genusseminarium.

Statsvetenskap

Ämnet statsvetenskap har generellt en stark genusprofil, men variationen

mellan olika institutioner är stor och det är vid Statsvetenskapliga institutionen på Stockholms universitet som genusforskning i statsvetenskap är som mest integrerad. Politik och kön har varit ett profilområde sedan 1996, då Politik och kön-seminariet startades. Tjänster som ingår i profilområdet är idag:

3 professorer, varav en emerita
4 post doc-forskare, varav två med anställning som lektor
10 doktorander

Under 2000-talet har sju avhandlingar med genusperspektiv skrivits, varav två disputerar våren 2010. Vid institutionen finns ett masterprogram i politik och kön med ett tiotal studenter varje år, vilket tryggar återväxten i ämnet. I skrivande stund är ett lektorat med inriktning mot politik och kön utlyst i statsvetenskap, sakkunnigutlåtanden väntas inom kort. En professor planerar att gå i pension om ungefär ett år. Vad som händer efter hennes pensionsavgång är fortfarande osäkert.¹¹ Enligt ämnesföreträdaren har dock de tjänster som profilområdet tidigare har fått inte tillkommit utan starka påtryckningar.

Vid övriga lärosäten förekommer genusperspektiv i statsvetenskap i begränsad utsträckning. Som exempel kan nämnas att statsvetenskap vid Göteborgs universitet just nu har två pågående forskningsprojekt med genusprofil och att det vid Lunds universitet finns två forskare med genusperspektiv i ämnet. Vid Örebro och Umeå universitet samarbetar statsvetenskap med centrubildningarna, vilket betyder att det finns en god kontakt mellan genusforskarna på universiteten. Det är emellertid viktigt att vidare utreda frågan vad samarbeten av ovan nämnt slag innebär för utvecklingen av hållbara genusmiljöer inom ämnena. Om det finns ett visst motstånd mot genus i ämnena samtidigt som centrubildningarna efterfrågar genuskompetenta forskare och lärare från dessa ämnen, kan det leda till att ämnena dräneras på genuskompetens.

Ämnesintegrerad genusforskning: sammanfattande diskussion

Situationen vid de många genusforskningsmiljöerna i Sverige ser väldigt olika ut (jmf Olsson 2007; Alnebratt 2007). På några håll ser utvecklingen relativt god ut: vid statsvetenskap på Stockholms universitet finns en välutvecklad profil och återväxten tycks i dagsläget tryggad med en stabil grupp unga forskare på fasta tjänster, många doktorander och en stor grupp masterstudenter. Samma situation tycks gälla för litteraturvetenskap vid Göteborgs universitet. Däremot är genusmiljöerna i statsvetenskap och litteraturvetenskap vid andra universitet relativt små, vilket är anmärkningsvärt då det rör sig om ämnen där genusperspektivet sedan länge varit mycket framträdande. Vidare tycks de riktade satsningarna inte ha lett till en integration av genusperspektiv i ämnet, vilket kan bero på satsningens kortsiktighet och den avsaknad av motprestation från den mottagande institutionen, som regeringens satsning på genusprofessorer kritiserades för i Alnebratts och Jordanssons utvärderingar (Alnebratt 2007; Jordansson 2003). Det som upprätthåller genusmiljöerna är istället en relativt stor andel externfinansierade forskningsprojekt i kombination med en forskningsledare som ansvarar för att det hålls seminarier och för att perspektivet integreras i utbildningen. Ett sätt att fördjupa hållbarheten i dessa genusforskningsmiljöer men även för att stärka de svagare genusmiljöerna vid andra institutioner i samma ämnen kan vara att skapa möjligheter för samverkan kring forskningsteman över lärosäten, genom en bättre, mer välutvecklad och uppdaterad samordning av kommunikation kring forskningsgrupper och forskningsteman (jmf Olsson 2007). En sådan samordning skulle också kunna gagna samverkan både mellan ämnesintegrerad genusforskning mellan och tvärs över olika ämnen, och mellan ämnesintegrerad genusforskning och autonom genusvetenskap, såsom i exemplet med samarbetet mellan sociologi och genusvetenskap vid Lunds universitet.

Den integrerade genusforskningen i ämnena står inför ett generationsskifte, vilket medför två eventuella risker:

Professorstjänsten lysas inte ut alls eller lysas ut utan krav på genuskompetens. Då det verkar finnas ett glapp till nästa meriteringsnivå, kan det finnas för få genuskompetenta yngre forskare som kan ta över när de äldre går i pension.

En stark forskningsledare med en uttalad ambition att bygga en forskningsmiljö har varit viktigt för kontinuiteten och utvecklingen i ämnena. Då forskningsledaren går i pension och den utlysta tjänsten inte tillsätts av personal med likvärdig genuskompetens riskerar genusperspektivet i ämnet att försvagas. För att kontinuiteten i forskningsområdet skall bibehållas behöver genuskompetens alltså både finnas med som specifikt efterfrågat krav och vara meriterande vid utlysning av tjänster inom ämnena. Även i

de ämnen där genusforskningen traditionellt har varit stark, uppger många att det är som att arbeta i motvind, genusperspektiv är långt ifrån någon självklarhet (se även Olsson 2007: 35). Det är fortfarande positionsberoende och personberoende, vilket innebär en sårbarhet trots att det finns starka miljöer: när personen som har varit drivande lämnar institutionen finns det en risk att också genusperspektivet försvinner. För att skapa möjligheter till återväxt inom de profilmråden som har utvecklats på institutionerna behöver genusforskningen stärkas underifrån. Ett sätt kan vara att satsa på tjänster för unga forskare i de ämnen där det finns en utvecklad genusprofil, för att säkra profilens fortsatta utveckling och hindra den från att försvinna då tidigare generationer går i pension. Men genusforskning i ämnena behöver också förstärkas genom nya satsningar på genusprofessurer i de ämnen där genusforskningen idag är svag. För att kunna utveckla miljöer behöver dessa genusprofessurer också kringresurser i form av doktorander och post doc-forskare.

Organisationsförändringarna, då exempelvis litteraturvetenskap slogs samman med idéhistoria och religionsvetenskap, blev en utmaning för genusprofilen, som hotades av nedläggning. En tid efter institutionssammanslagningen lyckades dock profilen vid litteraturvetenskap i Göteborg att återhämta sig, men utan en genusprofessur i ämnet finns det skäl att misstänka att genusprofilen hade försvagats väsentligt när institutionerna slogs samman vilket än en gång understryker vikten av att ha en fast institutionell förankring för genusprofilen i ämnena.

Det tycks slutligen också spela stor roll att genusperspektivet är representerat på strategiska positioner av olika slag, till exempel vid tjänsteförslagsnämnder på lärosätet, men också vid forskningsråden och inom policyskapande organ.

Ämnet genusvetenskap

Vid tio institutioner erbjuds det idag utbildning upp till masternivå, tre institutioner har forskarutbildning som en fortsättning på ett eget masterprogram i ämnet (Göteborg, Lund och Örebro). Det finns en tvärvetenskaplig forskarutbildning vid Tema Genus i Linköping och två transvetenskapliga master- och forskarutbildningar i Luleå och vid Blekinge Tekniska Högskola. Det finns också två nationella forskarskolor i genusvetenskap: Genusforskarskolan i Umeå, som är en mångvetenskaplig forskarskola med genusperspektiv, och InterGender i Linköping, som är en tvärvetenskaplig forskarskola i genusvetenskap. I det följande redovisas läget och den institutionella situationen vid de tio genusvetenskapliga institutioner som erbjuder grundutbildning och i några fall också avancerad utbildning och forskarutbildning i genusvetenskap.¹² Fokus ligger på den allmänna situationen vid dessa institutioner. Frågor som kommer att diskuteras är: Befinner sig institutionen i ett expansivt skede eller i en period av försvagning? Finns det tillräckliga resurser vid institutionen för att klara av den undervisning/handledning som ges? Arrangerar institutionen seminarier eller andra evenemang som är öppna för alla genusintresserade vid lärosätet?

Centralt i undersökningen har varit att ta reda på den institutionella förankringen, det vill säga antalet fastanställda, förekomst av och i så fall dimension på forskarutbildningen, samt förekomst av kandidat- eller masterutbildning. En undersökning av omfattningen av utbildningarna och forskarutbildningarna vid institutionerna låg inte inom ramen för föreliggande rapport¹³, inte heller någon undersökning av de tre center för genusexcellens som finns inom ramen för fyra av dessa institutioners verksamheter.

Organisation och aktiviteter vid genusvetenskapliga institutioner/enheter¹⁴

Institution/ Enhet	Start år	Status som arbetsenhet	Institutionell status	Position i organisationen	Första professur	Utbildning
BTH: Tekno- vetenskaplig genus- forskning			1998	Placerad under teknisk fakultet	1998	Grund- Master och Forskar- utbildning
Göteborg: Institutionen för genus- vetenskap	(1975) 1978	1984	1993	Placerad under humanistisk fakultet	(gäst- professur 1996) 2006 (idag indragen)	Grund- Master och Forskar- utbildning
Karlstad: genus- vetenskap	1990	1995	1999: som en del av institutionen för samhälls- vetenskap	Placerad under estetisk-filosofisk fakultet	1999 gäst- professur	Grund- Master- utbildning
Linköping: Institutionen för Tema: Genus			1999	Placerad under filosofisk fakultet	1999	Grund- Kandidat- Forskar- utbildning
Linköping: Forum för Genus- vetenskap	1980	1985	Centrumbildning	Placerad under filosofisk fakultet		Se Tema: Genus
Luleå: Genus och teknik	1982; 1985 projekt Forum för kvinnor i forskning och arbetsliv	1987: Forum för kvinnor i forskning och arbetsliv	1993: Centrum för kvinno-vetenskap som en del av institutionen för samhälls- vetenskap	1994: Genus och teknik, under teknisk fakultet	(1994 tids- begränsad professur) 2001 Människa- maskin	Grund- Master och Forskar- utbildning

Lund: Centrum för Genus- vetenskap	1978	1983	2001	Placerad under samhälls- vetenskaplig fakultet	2000	Grund- Master och Forskar- utbildning
Malmö: Genus- vetenskap			Del av Globala Politiska Studier	Tillhör området för samhälls- vetenskap	2009 (befordran)	Grund- Kandidat- utbildning
Stockholm: Centrum för Genus- vetenskap	1978	1987	Centrumbildning inom institutionen för etnologi, religionshistoria och genusstudier	Placerad under humanistisk fakultet	2009 (befordran)	Grund- Master- utbildning
Södertörn: Genus- Vetenskap	2000		Del av institutionen för genus, kultur och historia	Placerad under nämnden för humaniora, samhälls- vetenskap och teknik	2010	Grund- Master- utbildning
Umeå: Centrum för genusstudier	1978		Centrumbildning	Placerad under samhälls- vetenskaplig fakultet	1998 (idag indragen)	Grund- Master- utbildning
Uppsala: Centrum för genus- Vetenskap	1978	1987	Centrumbildning	Placerad under historisk- filosofiska fakulteten		Grund- Master- utbildning
Örebro: Centrum för Feministiska Samhälls- studier	1978	1988	Del av ämnet genusvetenskap	Placerad under humanistisk och samhälls- vetenskaplig fakultet	2001	Grund- Master och Forskar- utbildning

Göteborgs universitet, Genusvetenskap

Institutionen för genusvetenskap bildades 1993 och är sedan 2002 en del av Humanistiska fakulteten. Ämnet genusvetenskap är organisatoriskt inordnat under institutionen för kulturvetenskaper, som samlar åtta olika ämnen.

Tjänster och andra resurser

Inom ämnet genusvetenskap finns idag följande fast anställda:

1 professor

3 lektorer på 50-70 procent

1 vikarierande lektor (omfattningen varierar beroende på behov)

3 doktorander, varav 2 är fakultetsfinansierade. Den tredje doktoranden är finansierad externt med medel från Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, MSB.

Professorn kommer att gå i pension våren 2010. Någon ny tjänst är inte utlyst. Eftersom de två lektorerna endast är finansierade till 50 procent på fakultetsmedel, blir den fasta personalstyrkan mycket liten om det inte skapas utrymme för nyrekryteringar. Förhoppningen är emellertid att inom en nära framtid få möjlighet att utlysa ännu ett lektorat.

Generationsväxling

En professor gick i pension 2009 och tjänsten drogs då in av fakulteten, vilket innebär att den inte kommer att återtillsättas. Den kvarvarande professorn planerar att gå i pension under våren 2010. Eftersom det rör sig om en befodringsprofessur innebär det att tjänsten, när professorn går i pension, återgår till att vara en lektorstjänst. Vad som ska ske med lektoratet är ännu osäkert. Att ämnet i samband med detta står utan professor är en möjlig utveckling, vilket skulle innebära svårigheter för institutionen att anta nya doktorander. Vidare planerar en av lektorerna att inom kort gå i pension. Dock kommer en av de fastanställda lektorerna vid institutionen att ansöka om professorsbefordran.

Doktorander

Två doktorander har disputerat vid institutionen, och de antagna doktoranderna har ett-två år kvar. Under de senaste åren har genusvetenskap inte fått tilldelning för några nya doktorander från fakulteten, vilket medfört att inga nya doktorander har kunnat antas de senaste åren.

Utbildning

Här ges helfartskurser på grund-, avancerad-, och forskarutbildningsnivå och studenttillströmningen är god. Hösten 2010 startar ett nytt kulturvetenskapligt program där genusvetenskap blir ett av de valbara profilämnena.

Forskning

Två forskare vid institutionen har forskningsmedel från Vetenskapsrådet, Riksbankens Jubileumsfond och Myndigheten för säkerhet och beredskap om 5,5 miljoner respektive ca 4 miljoner kronor. Det sker en del internationella samarbeten mot EU och FN, liksom även samarbeten med museer.

Centrumverksamhet

Miljön fungerar inte idag som ett universitetsgemensamt center för genusintresserade vid hela lärosätet, men det föreligger planer på att starta seminarieserier som är öppna för alla.

Organisatoriska förändringar

I samband med institutionssammanslagningen 2008 fick genusvetenskap tillgång till en stor miljö, vilket enligt institutionens prefekt har haft flera positiva konsekvenser. Dels deltar ämnet genusvetenskap i uppbyggandet av ett brett kulturvetenskapligt program, vilket kan leda till nyrekrytering av studenter, dels har verksamheten genom sammanslagningen förändrats innehållsmässigt och även blivit öppnare utåt. Sammanslagningen innebär också att de åtta ämnena har (delvis) gemensam ekonomi. Tilldelning av medel till grundutbildningen sker fortfarande ämnesvis men utbyte av lärare mellan de olika ämnena internfaktureras.

Trots de positiva effekterna har emellertid sammanslagningen också resulterat i en del förändringar som kan påverka ämnets förutsättningar till det sämre, bland annat genom att det riskerar att bli mindre synligt som eget ämne. Som exempel kan nämnas att namnet på institutionen, Institutionen för kulturvetenskaper, inte på ett tydligt signalerar att enheten rymmer ämnet genusvetenskap. Enligt professorn betraktas genusvetenskap också ibland som ett ämne, vars hemvist på den nya storinstitutionen inte alltid upplevs som självklar.

Övrigt

Med tanke på genusvetenskapens svaga institutionella förankring, med en nyligen pensionerad professor, en avgående professor, få fasta tjänster och inga nyantagna doktorander är situationen vid genusvetenskap på Göteborgs universitet oroande. Om ämnet inte förstärks vad gäller fasta tjänster, skulle omstruktureringen då genusvetenskap slogs ihop med åtta andra ämnen på sikt kunna leda till att ämnet försvinner in i den stora kulturvetenskapliga institutionen. Mot det talar dock den goda studenttillströmningen.

Karlstads universitet, Centrum för genusforskning (CGF)

Centrum för genusforskning, CGF, tillhör sedan den 1 januari 2006 avdelningen för Humaniora och genusvetenskap vid den Estetisk-humanistiska fakulteten. Förutom grundutbildning i genusvetenskap arrangeras även utåtriktade seminarier för genusintresserade forskare och forskarstuderande vid andra delar av universitetet.

Tjänster och andra resurser

CGF har en mycket liten resursmässig bas, både i fråga om tjänster och medel. Enligt föreståndaren räcker fakultetsmedlen inte för att bedriva en livskraftig verksamhet och den goda tillströmningen av externa medel har varit avgörande för att CGF har kunnat knyta till sig många till forskningsmiljön.

De fakultetsmedel som CGF har motsvarar en heltidstjänst, men finansierar för närvarande fyra personer på olika deltider:

1 tillförordnad föreståndare på ett korttidsförordnande om 20 procent
3 forskare på vardera 15 procent, 20 procent och 10 procent.

Just nu finns en vakans på cirka 50 procent och rekrytering till en postdoc-tjänst pågår. Totalt har miljön ungefär tre gånger så mycket externa medel som fakultetsmedel, som uppgår till cirka 5 Mkr 2010.

Som en del av CGF finns också ämnet genusvetenskap. I form av tillsvidareanställningar finns här:

2 forskare/lärare på totalt 80 procent, vilka delvis finansieras från fakulteten och delvis genom externfinansiering.

Under de senaste åren har några förändringar i tjänstesituationen skett, vilka har lett till en tyngre och mer osäker tillvaro för CGF. För närvarande står miljön utan tjänstgörande fastanställd föreståndare sedan den ordinarie föreståndaren, som också är professor i religionsvetenskap, tog tjänstledigt. Den tillförordnade föreståndaren för CGF saknar fast tjänst. Rekrytering av en professor i genusvetenskap pågår, och det finns hopp om att även kunna nyrekrytera en lektor till våren 2010. Det är tänkt att den tillträdande professorn sedan ska ta över föreståndarskapet för CGF.

Utbildning

I Karlstad erbjuds grundutbildning upp till masternivå. Studenttillströmningen har under senare år varit relativt liten.

Forskning

CGF är en mångvetenskaplig forskningsmiljö som samlar forskare och fors-

karstuderande från ett flertal olika discipliner. De totala externa anslagen är cirka 19 miljoner kronor över en treårsperiod vilka är knutna till tre större externfinansierade projekt som involverar ett tjugotal personer från tre olika fakulteter.

Generationsväxling

Två pensionsavgångar är planerade till 2011 och 2012, och det är ännu oklart om dessa tjänster kommer att återtillsättas.

Organisatoriska förändringar

CGF hette tidigare Jämställdhetscentrum och bildades 1990. Det var då knutet till Arbetsvetenskap och ekonomiska institutionen, och dess uppdrag bestod i att initiera, utveckla och stödja forsknings- och utvecklingsarbete samt ansvara för grundutbildning och kompetensutveckling inom jämställdhetsområdet. Den 1 juli 1995 blev Jämställdhetscentrum en egen arbetsenhet, placerad direkt under rektorsämbetet, en förändring som motiverades av att man ville lyfta fram jämställdhetsarbetet och det genusvetenskapliga perspektivet i hela universitetets verksamhet.

Efter den stora organisationsförändringen 2006 tillhör CGF numera Estetisk-filosofisk fakultet. Fakulteten är relativt löst sammanhållen men det pågår diskussioner om hur integreringen ska bli bättre. Att arbeta i en organisatoriskt utspridd verksamhet, där ämnet genusvetenskap och dess forskningsmiljö är skilda åt, är enligt föreståndaren svårt. Enligt honom föreligger eventuellt planer på en ny större organisationsförändring, men det finns ännu inga formella beslut om vad som ska ske.

Övrigt

De svaga resurserna gör att CGF har svårt att arbeta långsiktigt. Samtidigt ser man enligt föreståndaren positivt på framtiden. När den tillträdande professorn kommer hoppas centret på att kunna skapa bättre förutsättningar för att utveckla och fördjupa sin verksamhet. Med professorn tar man också ett steg närmare möjligheten att få egen forskarutbildning. I juni i år kommer CGF att flytta till mer funktionella lokaler, vilket betyder att miljön som idag är ganska splittrad, kommer att kunna bli mer sammanhållen. Centrets styrelse är positivt inställd och mycket aktiv och föreståndaren menar att det finns anledningar att hoppas på en expansion.

Linköpings universitet: Tema Genus samt Forum för genusvetenskap och jämställdhet

Tema Genus startade 1999 med tre professorer, sex doktorander och två forskarassistenter. De öronmärkta medlen försvann in i universitetsorganisationen, varför det ekonomiska läget under många år var osäkert. Ett

flertal doktorander antogs 1999 och 2001, och externa medel drogs in till enheten men enligt studierektorn var Tema Genus under en period mycket nära att läggas ner.

När Tema Genus i samarbete med genusforskning vid Örebro universitet blev en av de institutioner som 2006 fick medel i Vetenskapsrådets utlysning till excellenta genusforskningsmiljöer (2007-2011) vände situationen. Idag är också Tema Genus värd för den nationella-internationella forskarskolan i genusforskning InterGender, i samarbete med Lund, Luleå, Blekinge, Örebro, Göteborg, Uppsala, Umeå, Stockholm, Humboldt, Helsingfors och Utrecht. Mellan 2004-2009 var Tema Genus vidare värdinstitution för en Nordisk forskarskola i samarbete med 40 genusforskningsinstitutioner i Norden. Dessa stora anslagsbeviljningar och projekt har gett institutionen och ämnet status av att vara ett flaggskepp för universitetet.

Tjänster och andra resurser

Tema Genus har idag 29 anställda forskare/lärare/adjunkter, varav fyra tjänster – en professor, en lektor, en forskarassistent och en post doctjänst är under tillsättning. Dessa tjänster är fördelade på:

4 professorer, varav en är under tillsättning

1 gästprofessor

4 lektorat, varav en vikarie och en tidsbegränsad så kallad ALVA-lektor, samt ett lektorat under tillsättning

3 forskarassistenter, varav en forskarassistent är under tillsättning

4 post docs varav en är under tillsättning

13 doktorander

Av dessa är gästprofessuren, de tre post doctjänsterna och delar av tre av lektorernas lön finansierade med externa medel, huvudsakligen från Vetenskapsrådet och EU. Övrig anställd personal är finansierad via universitetsinterna medel, dels rektorsmedel, dels fakultetsmedel. Fyra lektorer jobbar på 50 procent med att integrera genus på sina olika fakulteter. Vid Tema Genus har man fått beviljat medel från fakulteten och rektor för en expansion på tjänstesidan, vilket innebär att man har kunnat rekrytera en ny professor, tre nya lektorer och tre nya forskarassistenttjänster.

Generationsväxling

En professor har planerat att gå i pension 2010. Fakulteten och institutionen för Tema har beslutat att utlysa tjänsten, vilket kommer att ske inom ett par månader.¹⁵ Den kommande situationen ser god ut, och det finns planer på att anställa två nya professorer under 2010-2011, varav den ena är ny tjänst och den andra en återrekrytering efter pensionsavgång. Två nya lektorat planerar att tillsättas under 2010-2011, samt under 2010 en ny forskarassistenttjänst.

Doktorander

Av de 13 doktorander som är antagna till forskarutbildningen är samtliga finansierade av fakultets- och rektorsmedel. Det finns ett gott in- och utflöde av doktorander vid institutionen, med nyantagningar så gott som varje år. Dessutom tillkommer det nya doktorandtjänster.

Utbildning

Grundutbildningen låg tidigare vid Forum för genusvetenskap och jämställdhet (se nedan), men sedan 2009 då den dåvarande föreståndaren vid Forum gick i pension tog Tema Genus över grundutbildningen. Man ger ingen magister- eller masterutbildning men grundutbildningen, som är inne i ett skede av förändring, håller enligt studierektorn hög kvalitet och tillströmningen av studenter är relativt tillfredsställande.

Forskning

Tema Genus har ett stort EU-finansierat projekt vid institutionen. Därutöver har man projekt finansierade av Vetenskapsrådet och anslagen under 2010 uppgår till 10 miljoner kronor samt forskningsanslag från fakultet och rektor, som under 2010 uppgår till 8, 9 miljoner kronor. Inom ramen för excellenssatsningen har man också kunnat bjuda in ett varierande antal gästprofessorer, gästpostdoc-forskare och gästdoktorander på kortare tid (från en vecka upp till 5-6 månader).

Centrumfunktion

Forum för genusvetenskap och jämställdhet (Forum) vid Linköpings universitet är en fakultetsövergripande centrumbildning, med administrativ placering vid Institutionen för Tema. Forum har funnits vid Linköpings universitet sedan 1985, inledningsvis under namnet Forum för kvinnliga forskare och kvinnoforskning. Den 1 januari 2009 fördes grundutbildningen i genusvetenskap över från Forum till Tema Genus, som är den starka forskningsmiljön för genusvetenskap vid Linköpings universitet (se ovan).

I frågan om fasta tjänster finns det vid Forum:

- 1 föreståndare på 35 procent
- 1 koordinator, administration på 50 procent
- 1 styrelseordförande på 10 procent
- 1 biblioteksassistent på cirka 5 procent samt 1 bibliotekarie på 10 procent

Under verksamhetsåret 2010 knyts två lektorer på 25 respektive cirka 15 procent till Forum för att genomföra två externfinansierade uppdrag inom Forums verksamhetsområde: den internationella konferensen Equality, Growth and Sustainability do they mix? samt uppdragsutbildningen Jämställdhetsintegrering med intersektionellt perspektiv

Forums verksamhet siktar mot den övergripande målsättningen att uppnå jämställdhet på alla nivåer vid universitetet, vilket man vill åstadkomma genom att bidra till att öka medvetenheten om vikten av ett genusmedvetet förhållningssätt. Centrala inslag i verksamheten är öppna föreläsningar, seminarier, temadagar och konferenser, samt uppdragsutbildningar med teman inom huvudområdet. Genom Forum görs forskning och kunskap inom genusområdet tillgänglig för en större krets. Tre viktiga beståndsdelar i Forums verksamhet är således att vara mötesplats, en länk mellan forskning och praktik, samt att samverka. Forum har också en boksamling med tidskrifter, rapporter och böcker med inriktning mot genusforskning.

Övrigt

Efter en tuff start har Tema Genus expanderat kraftigt sedan 2006. Den positiva utvecklingen har dock inte kommit gratis, utan är, enligt ämnesföreträdaren, ett resultat av stor energi, sammanhållning och en tro på gemensamma feministiska mål, samt av goda administratörers arbete. Tema Genus har också ett gott samarbete med institutionen för Tema, som de är en del av, och har fått ett stort stöd från institutionens nuvarande prefekt. Även satsningen på att bli ett genusmedvetet universitet, som har fått stöd av universitetets rektor, har bidragit till Tema Genus framgångar. Det har också skapats ett politikernätverk där forskare träffar politiker som är intresserade av genus.

Lunds universitet, Centrum för genusvetenskap

Centrum för genusvetenskap är en egen institution och har förhållandevis små personalresurser i förhållande till dess administrativa börda. Jämfört med de andra väldigt stora miljöerna vid fakulteten upplever sig institutionen som liten. Samtidigt är institutionen aktiv och dynamisk i relation till sin storlek, och anställningen av tre lektorer för två år sedan innebar enligt prefekten ett lyft för institutionen som gav god stabilitet i verksamheten och institutionen är inne i en positiv, expanderande fas.

Tjänster och andra resurser

Vid Centrum för genusvetenskap finns:

- 2 professorer
- 3 lektorer
- 1 adjunkt
- 1 post doc på två år som avslutas i sommar
- 1 post doc/forskare till och med 2012
- 3 doktorander (fakultetsfinansierade)

Just nu har en av professorerna ett forskningsprojekt på 25 procent och två lektorer har projekt på ca 75 procent. Under de senaste åren har tre lektorat tillsatts. Därutöver har en post doc och en forskare har anställts. Två doktorandtjänster och en tjänst som biträdande lektor är under tillsättning, och enligt prefekten går expansionen av tjänster på institutionen i lagom takt.

Generationsväxling

Fakulteten är i ett relativt expansivt skede, men då det också sker ett flertal pensionsavgångar har professorstjänster utlysts. Ingen av dessa berör emellertid Centrum för genusvetenskap som har två relativt sett unga professorer. Fakultetens inställning till inrättandet av nya lektorstjänster är positiv om institutionen kan motivera det väl.

Doktorander

Vid institutionen finns det forskarutbildning, och för närvarande tre doktorander, alla finansierade via fakultetsmedel. I april 2010 antas två nya doktorander, en fakultetsfinansierad och en finansierad via interna universitetsmedel. Inflödet och utflödet av doktorander är gott, och de antagna doktoranderna har mellan sex och 18 månader kvar.

Utbildning

Det finns gott om studenter vid institutionen och studenttillströmningen ökar. Här erbjuds både ett genusvetenskapligt kandidatprogram och fristående kurser upp till kandidat, ett masterprogram samt diverse småkurser. Lärare från ämnet genusvetenskap undervisar i hög utsträckning på fakultetens internationella masterprogram och arbetar för närvarande med att utveckla ett nytt kandidatprogram tillsammans med Service Management.

Forskning

Det finns gott om externa medel vid Centrum, och de olika forskningsanslagen varierar i storlek. Bland annat finns ett stort forskningsanslag från Riskbankens jubileumsfond som täcker två forskare i tre år, och ett antal olika projekt, framför allt finansierade från Vetenskapsrådet och Riksbankens Jubileumsfond, och till en mindre del även från Sarec och Formas.

Centrumfunktion

Centrum för genusvetenskap anordnar aktiviteter för genusintresserade på hela universitetet. Dock anser prefekten vid institutionen att verksamheten kunde förbättras ytterligare. En fakultetsövergripande seminarieserie på temat Forskning pågår har pågått i ett antal år, och nyligen startades ytterligare en seminarieserie, Global Gender Matters. En tredje seminarieserie på temat Crip theory är under utveckling. Vartannat år anordnar också institutionen Genusvetenskapens dag, ett öppet hus med föreläsningar, presentationer av pågående forskning och tid för umgänge och nätverkande.

Centrum för genusvetenskap ger också varje år en högskolepedagogisk kurs i genusperspektiv på undervisningen.

Organisatoriska förändringar

Det finns en långsiktig ambition vid samhällsvetenskapliga fakulteten vid Lunds universitet att förändra organisationen för de tre mindre enheterna vid fakulteten. Genusvetenskap är en av dessa, men det finns under våren 2010 inga konkreta planer på sammanslagning. Enligt prefekten klarar sig också Centrum för genusvetenskap ekonomiskt och verksamhetsmässigt bra. Fakulteten har en positiv inställning till Centrum för genusvetenskap, som behandlas på samma sätt som alla institutioner och det infrastrukturella fungerar väl.

Övrigt

En svårighet för institutionen är att det är en relativt liten miljö. Antalet personer som ska utföra arbetet är litet, vilket enligt prefekten innebär att vissa uppgifter blir svåra att uppfylla, exempelvis ambitionen att fungera som ett universitetsgemensamt centrum för genusforskning. Lärarna och forskarna vid institutionen har fullt upp med grundutbildningens fristående kurser, kandidatprogram, masterprogram, internationella masterprogram på fakultetsnivå, doktorander, egna forskningsseminarier samt med att söka forskningspengar. De tar också i hög utsträckning del i arbetet i olika organ på fakulteten.

Malmö Högskola, Genusvetenskap

Idag är ämnet en del av Institutionen för Globala Politiska Studier, tillsammans med ämnena Freds- och konfliktvetenskap, Europastudier, Mänskliga rättigheter, Internationella relationer och Statsvetenskap. Genusvetenskap vid Malmö högskola är inte bara ett undervisnings- och forskningsämne utan ansvarar också för jämställdhetsarbetet vid högskolan.

Tjänster och andra resurser

Ämnet genusvetenskap vid Malmö högskola rymmer följande fasta anställningar:

- 1 professor
- 2 lektorat på 50 respektive 100 procent

Tjänsterna är fördelade på tre personer och i miljön finns också en externfinansierad forskare som har medel från Vetenskapsrådet.

Generationsväxling

Genusvetenskap fick en professur genom befordran under förra året, och

inga pensionsavgångar är planerade de närmaste åren. Malmö högskola har en positiv inställning till att inrätta nya lektorstjänster, så länge det finns ekonomi och goda argument för det.

Doktorander

Från och med januari 2011 finansierar fakulteten två doktorandanställningar vid institutionen. Det är dock ännu osäkert vilka av institutionens sex ämnen som får doktorandtjänsterna. Tillsammans med institutionen Internationell migration och etniska relationer, IMER hoppas man på att kunna utöka även den andra av de två av lektorstjänsterna till 100 procent. Vid IMER är intresset för genusvetenskap större än från övriga ämnen vid högskolan.

Utbildning

Enheten erbjuder full grundutbildning en ettårig masterutbildning, men ingen forskarutbildning. Genus är ett av tre perspektiv som ska genomsyra hela lärosätets verksamhet, men det har varit svårt att få in genusvetenskapliga perspektiv i de olika utbildningarna vid högskolan (HSV 2007: 79).

Forskning

Vid genusvetenskap finns ett 3-årigt anslag från Vetenskapsrådet som finansierar en forskare, det finns även ett fakultetsanslag som finansierar 50% forskning i professorstjänsten.

Centrumfunktion

Beroende på att antalet anställda är så få, har ämnet genusvetenskap ingen möjlighet att fungera som ett centrum för genusforskning vid högskolan, och arrangerar endast enstaka seminarier som är öppna för alla genusintresserade vid högskolan.

Organisatoriska förändringar

När Högskoleverket gjorde sin utvärdering av genusvetenskap vid Malmö högskola, bedömdes ämnets framtid vid högskolan som oviss på grund av dess osäkra institutionella hemvist under teknik och samhälle (HSV 2007: 81). Flytten till Institutionen för Globala Politiska Studier har möjligen gett ämnet bättre förutsättningar, men samtidigt menar ämnesföreträdaren att sammanslagningen kan försvaga ämnet därför att ämnet har blivit osynligt inom den nya storinstitutionen, inte minst i namnet på institutionen och på webbplatsen. Eftersom få övriga ämnen visar intresse för genusvetenskap blir det inte heller många samarbeten över ämnesgränserna. Ämnesföreträdaren menar vidare att ointresset från andra institutioner kan bero på att genus uppfattas som ett perspektiv som alla behärskar.

Stockholms universitet, Centrum för genusstudier

Centrum för genusstudier befinner sig idag i en tuff situation vid fakulteten. En ansökan om befordran till professor beviljades nästan samtidigt som professorn gick i pension i början av 2010. Ingen ny utlysning har gjorts sedan dess och det finns en mycket liten grupp fastanställda i ämnet, som rent organisatoriskt är en centrumbildning inom en större institution. Fakulteten har avslagit ansökan om att inrätta forskarutbildning, därför att det inte finns någon professor. Professorn emerita beskriver det som ett arbete i motvind. Det pågår däremot ett samarbete för att upprätta en stark miljö i genusforskning vid Stockholms universitet, ett arbete vilket medarbetare vid institutionens har initierat och är drivande i.

Tjänster och andra resurser

Vid Centrum för genusstudier finns 17 personer med olika slags förordnanden, men i fråga om fast anställda finns det:

2,5 lektorat fördelade på tre personer

I övrigt finns vid centrum forskare, som jobbar på tidsbegränsade vikariat. Flera av forskarna tjänstgör också som lärare. Två personer motsvarande 1,5 lektorat är tjänstlediga för andra arbeten. Detta innebär att det för närvarande inte finns någon professor vid institutionen och just nu endast en verksam lektor, som också fungerar som föreståndare för centret.

Generationsväxling

Förra föreståndarens befordran till professor sammanföll med att hon gick i pension. Ingen nyrekrytering har skett sedan dess. En nyrekrytering av en lektor skedde under 2009.

Doktorander

Centret har ansökt om att få lov att inrätta forskarutbildning, men fick avslag med motivationen att de inte har någon professor. Istället har man nu planer på att starta en forskarskola tillsammans med Centrum för genusvetenskap vid Uppsala universitet. Centret planerar vidare att utlysa en biträdande lektor så fort som möjligt, helst före sommaren. För att få lov att nyrekrytera behöver man visa ett stabilt ekonomiskt underlag.

Utbildning

Det finns en god studenttillströmning till ämnet, som erbjuder kurser från grundnivå upp till master och vid storinstitutionen finns det två masterprogram med inriktning mot genus.

Forskning

Centret har 19 pågående forskningsprojekt i varierande storlek, från

40 000 kronor till 5,9 miljoner kronor. De externa medlen uppgår till ca 22, 4 miljoner och är i huvudsak finansierade från Vetenskapsrådet, Fas, Formas, Sida och Vinnova.

Centrumfunktion

Centrets funktion som ett centrum för genusforskning vid universitetet har försvagats. Orsaken är att uppgiften har blivit allt mer betungande genom att genusvetenskap har blivit ett ämne med undervisning och forskning i fokus, utan att det har tillkommit fler fasta tjänster. Därför har centret enligt ämnesföreträdaren planer på att lämna centrumuppgifterna bakom sig och koncentrera sig på de egna behoven i fråga om undervisning och seminarier. Emellertid har det från Centrum för genusstudier tagits ett initiativ till Genusakademien, ett fakultetsöverskridande samarbete mellan genusintresserade forskare vid universitetet, med målet att göra genus till en stark forskningsmiljö vid Stockholms universitet. Genusakademien drivs av representanter från genusvetenskap, historia och statsvetenskap.

Organisatoriska förändringar

Det sker organisationsförändringar vid Stockholms universitet och enligt den senaste översynsutredningen ska fler förändringar göras i organisationen. Centrum för genusstudier slogs 2007 samman med etnologi och religionshistoria. Sammanslagningen har enligt ämnesföreträdaren hittills varit av godo och omfattar enbart den administrativa delen av verksamheten. Det har gjort den administrativa bördan avsevärt lättare. De olika ämnena samarbetar förutom om administrativa frågor också om exempelvis ett kommande kandidatprogram.

Övrigt

Att ensam driva en verksamhet i denna storleksordning är både osäkert i fråga om långsiktig planering och innebär en tung arbetsbelastning, inte minst med tanke på den samordning som behöver göras av timanställda lärare, uppläggningsplaneringen av grundutbildningen och koordinering av framtida planer för institutionen.

Södertörns högskola: Genus, kultur och historia

Genusvetenskap vid Södertörns högskola ingår i en institution tillsammans med litteraturvetenskap, där en professor med genusinriktning finns, historia, religionsvetenskap och etnologi.¹⁶ Genusvetenskap är ett av åtta profilmännen på högskolan

Tjänster och andra resurser

I form av fasta tjänster finns här tre fast anställda, varav:

1 professor som är finansierad av Östersjöstiftelsen
1 befördrad professor som är tjänstledig¹⁷
1 lektor

Vid miljön finns också fyra lärare/forskare med korttidsförordnanden, samt under läsåret 2009/2010 ytterligare 10 timlärare. Förordnanden skrivs på sex månader i taget men förlängs i regel. En ny tjänst i genusvetenskap med inriktning mot antropologi tillsattes 2008, och den 1 mars 2010 tillsattes en ny professur i ämnet. Under 2010 är två lektorat under tillsättning och förhandlingar pågår för utlysning av ytterligare minst ett lektorat, samt om utlysning av ett lektorat med inriktning mot lärarutbildning inom ett - två år.

Generationsväxling

Personalen vid Södertörn är förhållandevis ung och några pensionsavgångar är inte aktuella än på många år.

Doktorander

Forskarutbildning är under uppbyggnad och under 2011 kommer genusvetenskap att få en-två doktorandplatser genom forskarskolan BEEGS, The Baltic and East European Graduate School. Ämnet genusvetenskap ingår också i en större ansökan om examensrättigheter under temat kritiska kulturstudier/kritisk kulturteori och samarbetar med Linköping för att kunna examinera doktorander.

Utbildning

Under 2009-2010 upprättades två nya utbildningar på avancerad nivå (en magister- och en masterutbildning), och det finns även långt framskridna planer på att inrätta forskarutbildning. På grund- och avancerad nivå finns är studenttillströmningen mycket god och ämnet expanderar.

Forskning

Bortsett från de Östersjöfinansierade professurerna finns det ingen forskning i tjänsterna på Södertörn. Samtliga fast anställda har dock extern finansiering för forskning, vilket i regel rör sig om 50 procent av heltid. En tillsvidareanställd har nyligen fått interna medel från högskolan för docentmeritering, motsvarande cirka sex månaders heltid och två av de förordnade har planeringsbidrag från högskolan. Under 2010 kommer ytterligare fyra planeringsbidrag att utlysas för genusforskare på högskolan. De externa anslagen kommer framför allt från Östersjöstiftelsen, Vetenskapsrådet och Riksbankens jubileumsfond.

Centrumfunktion

På Södertörns högskola finns många genusforskare, men alla är inte knutna till Institutionen för genus kultur och historia. Ämnet ansvarar dock för

ett högre genusseminarium, som startades 2005 av ett bredare kollegium och det är öppet för alla intresserade på högskolan. Under 2010 har ämnet genusvetenskap vid Södertörn erhållit 1 miljon från Östersjöstiftelsen för att stärka forskningsmiljön, och dessa medel är placerade vid institutionen. Detta betyder att ämnet utgör en slags ryggrad för genusforskning i en vidare bemärkelse på högskolan.

Organisatoriska förändringar

Under 2010 har Institutet för samtidshistoria blivit en del av Institutionen för genus, kultur och historia. Detta innebär att fler genusforskare kommer till en institution som redan har en mycket stark genusprofil både genom ämnet genusvetenskap men också genom de övriga ämnenas starka genusprofil. Även om det inte påverkar genusvetenskapen direkt, då ämnet främst bemannar sina egna kurser och gör egna rekryteringar, så har det en positiv och stärkande inverkan på miljön.

Övrigt

Den snabba expansionen vad gäller utbildning, är positiv, men gör det enligt ämnesföreträdaren tungt för de få tillsvidareanställda som inte kan bygga upp en långsiktig verksamhet utan är beroende av timplärare och korttidsförordnanden. Att det nu finns tjänster utlysta är enligt ämnesföreträdaren bra, men att sakkunnigförfarandet tar så lång tid är ett stort problem för genusvetenskapen vid Södertörn. Ämnesföreträdaren beskriver ett närmast akut behov av mer stabilitet i personalstyrkan. Hittills har genusvetenskap haft starkt stöd hos både rektor och dekan för utlysning av tjänster.

Umeå universitet: Umeå Centrum för Genusstudier

Den 1 januari 2008 slogs Kvinnovetenskapligt forum och Genusforskarskolan samman till ett universitetsgemensamt centrum för genusstudier - Umeå Centrum för genusstudier, UCGS. Vid UCGS finns för närvarande två stora forskningsprogram: Challenging Gender och Quing. Challenging Gender, som av Vetenskapsrådet utsågs till ett så kallat Center of Gender Excellence (2007-2011). Programmet samlar ett 30-tal forskare från Umeå universitet och Mittuniversitetet. Quing (Quality in Gender and Equality Policies) är ett EU-finansierat forskningsprogram där den nordiska delen sköts från UCGS. Genusforskning är ett av tolv starka områden vid Umeå universitet, och under våren 2010 pågår en granskning av så kallade Starka forskningsmiljöer, dit UCGS har lämnat in en ansökan. Besked om miljön tilldelas detta skall lämnas till halvårsskiftet.

Tjänster och andra resurser

Till UCGS är många forskare och lärare anknutna, men i form av heltidsanställningar finns under 2010:

2 lektorer
1 vikarierande lektor
2 forskare

Dessa fem har sin heltidsanställning vid UCGS, den vikarierande lektorn är dock endast verksam under 2010, och i praktiken innebär detta fyra fastanställda personer. Den låga andelen fastanställda vid en så stor enhet som UCGS beror på Umeå universitets policy inte tillåter ett universitetsgemensamt center att ha fast anställda. Detta innebär svårigheter för UCGS att utveckla en långsiktigt stabil miljö. Därför arbetar UCGS professor och tillika vetenskapliga ledare på 25 procent för UCGS, men har sin grundanställning på 100 procent vid en annan institution. I miljön finns också fyra lektorer som är finansierade av sin egen hemmainstitution vid universitetet, och arbetar vid UCGS 80, 60, 50 respektive 15 procent. Vidare finns det sex forskarassistenter på fyra år som är anställda vid andra institutioner, men som gör delar av jobbet vid UCGS, om 12-15 procent vardera. Under två år finns tio stycken post docanställda på heltid. Vid UCGS finns också en nationell gästlektor på 25 procent och tre internationella gästprofessorer som kontrakteras med arvoden om vardera 20, 40 och 40 procent. Utöver detta finns det många timanställda lärare. Alla som har en anställning vid mer än ett ställe uppger både UCGS och sin hemmainstitution som institutionell tillhörighet när det gäller vetenskapliga publikationer.

Generationsväxling

UCGS har under de senaste åren rekryterat tio tvååriga post docforskare, sju stycken samfinansierade forskarassistenter, tre internationella gästprofessorer, en gästlärare, en informatör på halvtid. En tjänst som biträdande lektor under tillsättning. Den kommande situationen för tjänster och tillsättningar bedöms av institutionens prefekt som mycket god. En pensionsavgång är planerad och fakulteten är positiv till att utlysa tjänsten. Rekryteringen av professorer minskar vid universitetet som helhet, men rekrytering av lektorer sker i samma utsträckning som tidigare.

Doktorander

I samarbete med Högskolan i Kalmar, Mittuniversitetet och Högskolan i Gävle erbjuder Genusforskarskolan sedan 2001 en mångvetenskaplig forskarutbildning, där doktoranderna skriver avhandlingar med genusprofil. I dagsläget är cirka 30 doktorander antagna till forskarutbildningen, som finansieras helt av fakultetsmedel. In- och utflödet av doktorander är tillfredsställande. Det tillkommer nya doktorandtjänster varje år och genomströmningen är god. Till hösten kommer UCGS förhoppningsvis också att få ta in två doktorander från grundutbildningsämnet genusvetenskap, vilket i så fall skulle vara första gången de tar in doktorander med genusvetenskap som huvudämne till Genusforskarskolan.

Utbildning

Vid UCGS finns en god studenttillströmning och det bedrivs utbildning på grund-, avancerad-, och forskarnivå, men det finns ännu ingen forskarutbildning i ämnet genusvetenskap vid Umeå universitet (se ovan).

Forskning

Det finns cirka tio stycken externfinansierade forskare med forskningsanslag från 3 miljoner och uppåt, finansierade med medel från bland annat Vetenskapsrådet, Riksbankens jubileumsfond, EU, och Sveriges Kommuner och Landsting.

Centrumfunktion

I sin roll som universitetsgemensamt center fungerar UCGS samverkande för genusforskningen vid hela universitetet, bland annat genom de tre seminarierier som för närvarande är öppna för universitetets samtliga anställda.

Organisatoriska förändringar

Den samhällsvetenskapliga fakulteten, som UCGS tillhör, planerar sammanslagningar av mindre institutioner, men eftersom UCGS är ett universitetsgemensamt center har de än så länge hållits utanför denna process.

Övrigt

Svårigheten för genusforskningen i Umeå har varit att få gehör i fakultetsorganisationen för ämnet genusvetenskap. Ännu saknas såväl professurer som doktorandanställningar. När forskarplanen i genusvetenskap avsågs av genusvetenskapens värd fakultet (samhällsvetenskaplig fakultet) sökte de till humanistisk fakultet som antog forskarplanen. Härigenom finns det finansiering för två doktorander, men UCGS har väntat fortfarande på tillstånd från den samhällsvetenskapliga fakulteten att tillsätta doktorandfinansieringarna.

Uppsala universitet: Centrum för genusvetenskap

Centrum för genusvetenskap ombildades 2003, och fungerar som ett universitetsgemensamt center som samverkar med samtliga områdesnämnder, fakultetsnämnder och institutioner vid Uppsala universitet. Centrum för genusvetenskap har också utsetts av Vetenskapsrådet till en excellent miljö (2007-2011), och excellensprogrammet GenNa, Nature/Culture Boundaries and Transgressive Encounters, samlar ett stort antal forskare och post doc-forskare anställda på kortare eller längre tid.

Tjänster och andra resurser

Den fastanställda personalstyrkan på Centrum för genusvetenskap utgörs av:

2 lektorer

1 professor i litteraturvetenskap på halvtid

Den ena lektorn arbetar dock just nu med ett forskningsprojekt, vilket innebär att det endast finns en verksam lektor på plats. Därutöver finns inom excellensprogrammet ett stort antal gästforskare, i skrivande stund cirka 25 personer, anställda på kortare förordnanden.

Generationsväxling

Under de senaste åren har en lektor slutat vid centret och påbörjat en annan anställning. Ett lektorat på 75 procent är under utlysning och man hoppas kunna utlysa en professur under det närmsta året, då den nuvarande forskningsledaren planerar att lämna Centrum under 2011.

Doktorander

Eftersom det inte finns någon professur i ämnet får centret inte lov att inrätta forskarutbildning. Istället knyter de doktorander antagna i andra ämnen till verksamheten och har för närvarande fyra doktorander knutna till Centrum, varav tre finansieras av Centrum och ämnesinstitutionen gemensamt.

Utbildning

Det bedrivs utbildning på grund-, och avancerad nivå, men ingen forskarutbildning. Studenttillströmningen på grundutbildningen är god. På avancerad nivå ges tre masterprogram, vilket dock enligt studierektorn är för tungt att sköta inom ramen för en tjänst som bara omfattar 30 procent av en heltid varför man har planer på att minska utbudet framöver. Det finns många tillfälliga lärare, och enligt den enda fastanställda lektorn på plats, tillika studierektor, är arbetsbelastningen mycket hög.

Forskning

Totalt har institutionen 14 miljoner i externa bidrag finansierade från Vetenskapsrådet, Vinnova, Riksbankens Jubileumsfond och Räddningstjänsten.

Centrumfunktion

Centrum för genusvetenskap fungerar som ett centrum för genusforskning för hela universitetet, bland annat genom öppna seminarier. Aktiviteten kring excellenscentret är hög, alla evenemang är inte öppna för hela universitetet, men inom ramen för excellens-centret har de anställda jobbat utåt mot olika fakulteter såsom medicin, naturvetenskap och teknik.

Organisatoriska förändringar

Det sker för närvarande inga organisatoriska förändringar som berör Centrum för genusvetenskap vid Uppsala universitet.

Övrigt

På grund av den låga personaltätheten i relation till storleken på utbildningen finns det många tillfälliga lärare vid Centrum vilket innebär det en tuff arbetssituation för den enda fast anställda lektorn på plats. När Centrum ombildades 2003 blev de lovade en professur, men det löstes istället genom att en professor i ett annat ämne knöts till centret. Centrum har i flera år försökt att få forskarutbildning, men ansökan har avslagits eftersom det inte finns någon professor i ämnet. I samband med excellens-centret finns det många gästforskare på längre eller kortare tid vid Centrum vilket skapar en dynamisk forskningsmiljö med många konferenser och tematiska grupper som också arbetar utåt mot olika fakulteter vid Uppsala universitet.

Örebro universitet: Genusvetenskap

Vid Örebro universitet ligger genusvetenskap som ämne under Akademin för humaniora, utbildning och samhällsvetenskap. Forskningsmiljön Centrum för feministiska samhällsstudier, CFS, är en mångvetenskaplig forsknings- och forskarutbildningsmiljö som samverkar med ämnet genusvetenskap, men det är i ämnet som tjänsterna finns. Sedan 2001 är genusvetenskap ett grundutbildningsämne, och sedan 2003 även forskarutbildningsämne. Tillsammans med Linköpings universitet bedriver Örebro universitet Institutet för tematisk genusvetenskap, Genusforskningsinstitutet, GI, och är också en del av det genusvetenskapliga excellenscentrat GEXcel.

Tjänster och andra resurser

I form av fasta anställningar finns det vid genusvetenskap fem anställda samt doktorander, fördelade på:

- 1 professor under tillsättning, en gästprofessor på 50 procent tjänstgör under vakansen
- 1 professor på 30 procent finansierad av GEXcelmedel
- 2 lektorstjänster fördelade på tre personer
- 3 doktorander samtliga fakultetsfinansierade

Generationsväxling

Under de senaste åren har en lektor och en professor gått i pension. Professorn tjänstgör dock på 30 procent inom ramen för GEXcel. En lektor på 50 procent har slutat, och tjänsten kommer inte att lysas ut igen. En biträdande lektor rekryterades 2008, men slutade under 2009. Tjänsten kommer troligen att lysas ut under 2010. Universitetets inställning till nytillsättningar av avgående professorer är positiv, men man föredrar befordringsprofessorer framför rekryteringsprofessorer. Genusvetenskap har dock fått klartecken att rekrytera en professor eftersom det inte fanns någon som kunde befor-

dras. Samtidigt beskriver ämnesföreträdaren vid institutionen att de inte kan förutsätta att tjänster finns kvar, utan att de måste förhandla för att få nytillsätta. På grund av ekonomiska besparingar är det tveksamt om fakulteten kommer att inrätta nya lektorstjänster under de närmsta kommande åren, eller ens om de tidigare nytillsätts när de blir vakanta. Detta innebär, menar ämnesföreträdaren vidare, också att bra forskare rekryteras till andra ställen där de kan få bättre erbjudanden.

Doktorander

En doktorand disputerande under våren 2010. Vid institutionen finns nu tre doktorander, varav en beräknas disputeras under 2010, de övriga har kommit halvvägs i sina studier. För närvarande får inga nya doktorandtjänster lysas ut vid Örebro universitet, varför tillströmningen av nya doktorander går trögt.

Utbildning

Grundnivån har enligt ämnesföreträdaren en mycket osäker situation. Studenttrycket är lågt och även om det just nu ser ut att vara på väg att vända finns en oro för att man ska tvingas att lägga ner grundutbildningen. Samtidigt sker stora satsningar på forskarnivån, mycket tack vare excellensmedlen. Vad som händer när dessa pengar är slut är enligt ämnesföreträdaren än så länge osäkert.

Forskning

Medarbetare vid institutionen har forskningsanslag i varierande storlek och omfattning från Vetenskapsrådet, FAS, Delegationen för jämställdhet i högskolan och EU. En lektor har anslag tillsammans med forskare på annan institution och ytterligare en lektor och en professor är med i ett EU-finansierat projekt, och forskningsanslagen ligger mellan 160 000 och 3,4 miljoner (det sistnämnda fördelat på två institutioner).

Centrumfunktion

Forskningsmiljön erbjuder högre seminarier där forskare från olika delar av universitetet deltar, men de fungerar inte som öppna evenemang för intresserade från hela universitetet.

Organisatoriska förändringar

Det har skett en genomgripande organisationsförändring, där institutioner har ombildats till akademier. Vid fakulteten valde man att behålla ämnena som ekonomiska enheter, så sammanslagningen är en administrativ förändring, som beskrivs av ämnesföreträdaren som positiv.

Övrigt

Eftersom genusvetenskap som ämne fortfarande bär sig själv ekonomiskt finns dock de problem som fanns före omorganiseringen ännu kvar, enligt

ämnesföreträdaren. Dessa handlar framför allt om dålig ekonomi på grundutbildningen. Vid miljön i Örebro finns enligt ämnesföreträdaren för få anställda i relation till den mängd arbete som utförs. Den dåliga ekonomin både i ämnet och vid akademien gör också att detta är en situation som tycks svår att lösa på kort sikt, enligt ämnesföreträdaren.

Ämnet genusvetenskap: Sammanfattning

Ämnet genusvetenskap har genomgått en framgångsrik institutionaliseringsprocess som har gett en mycket god utdelning på vissa håll i form av fasta tjänster och forskarutbildning. Men bilden är spretig. Skillnaderna beror på att de genusvetenskapliga institutionerna är organiserade på olika sätt vid de olika universiteten/högskolorna. I Umeå är till exempel genusvetenskap fortfarande en universitetsgemensam centrumbildning, på Södertörn, i Malmö och i Göteborg är det en del av en större institution, i Örebro och Karlstad är ämnet uppdelat i grundutbildningsämne och en tvärademisk forskningsmiljö och fördelat på två enheter, medan Lund är en enskild institution, och så vidare. Detta ger effekter på institutionernas möjlighet att fastanställa både ur ett ekonomiskt perspektiv, men också policymässigt där Umeå är det tydligaste exemplet på den institutionella svaghet som en ren centrumbildning kan innebära. Å andra sidan kan skillnaderna handla om hur väl genusvetenskap som ämne är förankrat vid lärosätet. Ämnesföreträdare vid vissa institutioner uttrycker själva att genusvetenskap har en låg legitimitet, vilket enligt dem har sin grund dels i ämnets tvärvetenskapliga karaktär, dels i en skepsis mot den feministiska grund som ämnet genusvetenskap bygger på teoretiskt, historiskt, identitetsmässigt. Den ökade frihet för respektive lärosäte som autonomipropositionen innebär, skulle kunna resultera i att genusvetenskap nedprioriteras. Å andra sidan skulle autonomipropositionen kunna skapa förbättrade villkor för genusvetenskap vid de lärosäten där genus lyfts fram som ett profilområde, flaggskepp eller strategiskt område för hela universitetet. En generell iakttagelse är att det finns en tendens att genusvetenskap har en sämre förankring vid några av de äldre universiteten. Svårigheten att inrätta professurer i ämnet som i Uppsala och Stockholm skulle kunna tolkas som exempel på detta. Yngre universitet och högskolor är däremot mer positivt inställda, vilket märks inte minst genom att genus lyfts fram som ett profilområde för universitetet, som i Linköping, Umeå och Södertörn till exempel.

De organisationsförändringar som just nu genomförs på många svenska högskolor och universitet är ytterligare en faktor som har betydelse för genusforskningens framtida utveckling. Som Högskoleverket beskriver i sin utvärdering av genusvetenskap 2007 innebär organisationsförändringarna en utmaning för ämnet (HSV 2007: 30). Organisationsförändringarna kan leda till att ämnet försvagas eller osynliggörs bland tyngre, mer etablerade aktörer, men det kan också innebära möjligheter för genusforskningsmiljöer, te.x genom att det underlättar tvärvetenskapliga samarbeten. Sammanslagningar kan också leda till vissa förbättringar. För genusvetenskap, som är ett ämne med få fasta tjänster, blir ofta de administrativa uppgifterna betungande och en sammanslagning på den administrativa nivån lättar på den administrativa bördan. Huruvida sammanslagningarna resulterar i positiva effekter eller

ej hänger mycket på vilken självständighet enheterna har, om tjänster och ekonomi också slås samman. När Centrum för genusstudier i Stockholm slogs samman med två andra ämnen har det till exempel resulterat i goda effekter, i form av en underlättad administrativ börda. Men dessa enheter har fortfarande separat ekonomi och har egna tjänster, vilket också är fallet för genusvetenskap i Örebro. Vid genusvetenskap på Göteborgs universitet är ämnet både administrativt och (delvis) ekonomiskt sammanslaget. Vid en sådan händelseutveckling skulle sammanslagningarna på kort tid kunna leda till att den autonoma genusvetenskapen organisatoriskt och ämnesmässigt försvinner. I samband med organisationsförändringarna har synligheten för ämnet påtagligt minskat, på hemsidan och även i namnet på institutionerna där genus inte alls omnämns. Sammanslagningarna ställer därför nya krav på att arbeta för en ökad institutionell trygghet i ämnet.

Samtidigt pågår en generationsväxling inom ämnet. Det finns skäl att särskilt uppmärksamma detta, inte minst därför att många genusprofessorer börjar närma sig pension. Vissa lärosäten är restriktiva med utlysningar av nya professorstjänster när de tidigare går i pension, och vid humanistiska fakulteten i Göteborg är man mycket restriktiv med att utlysa rekryteringsprofessorer¹⁸. Det medför en kedjereaktion i det akademiska systemet, eftersom till exempel ämnen utan professorer inte får lov att anta nya doktorander, och det kan resultera i en uttunning av personalstyrkan om det inte kombineras med en nytillsättning av lektorat då lektorer ansöker om befordran till professor. Generationsskiftet slår på olika sätt mot de olika institutionerna, och hur stabila de olika institutionerna är i frågan om tjänster är mycket beroende av de respektive lärosätenas/fakulteternas ekonomier. Här är det situationen vid Örebro universitet, Stockholms universitet, Uppsala universitet, Göteborgs universitet och Karlstads universitet som framstår som mest oroande. Med endast en eller två fast anställda lektorer, inga eller avgående professorer (Karlstad och Örebro planerar dock att rekrytera en professor i år, Uppsala planerar en nyrekrytering av en professor under 2011) är arbetsbelastningen mycket hög för de fastanställda vid dessa institutioner. Situationen vid Göteborgs universitet är särskilt anmärkningsvärd, eftersom här har personalstyrkan varit relativt god, men är nu på väg att minska drastiskt, med en eventuell risk att efter sommaren stå utan professor, vilket därmed skulle ge återverkningar på forskarutbildningen. Det visar hur sårbara dessa miljöer är i tider av generationsskifte, och att en institution som har haft en god förankring på kort tid kan monteras ned, om det inte finns ett starkt stöd för verksamheten i fakultetsledningen eller om inte de ansvariga vid institutionen lyckas kämpa tillräckligt hårt för att behålla tjänsterna. Stockholm och Uppsala framstår som två särskilt intressanta fall, då de har få fastanställda i personalstyrkan samtidigt som de har stora forskningsmiljöer, med många externfinansierade projekt som forskare har valt att placera

vid dessa institutioner, och i Uppsalas fall finns även excellensmedel. För dessa institutioner resulterar dock en institutionell svaghet i svårigheter med den långsiktiga planeringen och utvecklingen av verksamheten och möjligheten att fungera som universitetsgemensamt center.

För att kunna fortsätta bedriva och utveckla en välskött grundutbildning, och i förekommande fall forskarutbildning, behöver dessa institutioner en förstärkning i form av fler fasta tjänster. Att universiteten/fakulteterna inte tillför detta till institutionerna i tider av ekonomiska svårigheter, eller på grund av en skepsis mot ämnets legitimitet, slår hårt mot de genusvetenskapliga institutioner som redan har en mycket liten personalstyrka i relation till deras uppdrag. I samband med pensionsavgångarna uppstår en oroande situation för de genusvetenskapliga institutionerna vid dessa universitet. Här behövs det en förstärkning av professorer och/eller lektorstjänster för att upprätthålla den dagliga verksamheten. För att trygga återväxten i ämnet i tider av generationsväxling behövs det också förstärkningar i form av tjänster för unga forskare vid dessa institutioner.

Genusvetenskap vid Malmö högskola befinner sig vid ett vägskäl, även om den tidigare situationen med en alltför låg bemanning och en osäker institutionell hemvist har bättrats något. Det är dock ännu för tidigt att säga om ämnet får möjlighet att expandera genom exempelvis tvärinstitutionella samarbeten om tjänster och forskarutbildning, och det finns därför skäl att bevaka händelseutvecklingen för genusvetenskap i Malmö under de närmast kommande åren.

Andra institutioner befinner sig i ett expansivt skede. Genusvetenskap i Södertörn expanderar, och vid Lunds universitet har många nyrekryteringar gjorts under de senaste åren. I Lund finns en god förankring och en trygg stomme bland de fastanställda som befinner sig i olika stadier av sin karriär och Södertörn, som har haft en alltför liten personalstyrka i relation till ämnets populära grund- och masterutbildningar, befinner sig i en expansiv fas, med en ny professur och utlysta tjänster. Tema Genus vid Linköpings universitet har en mycket god omfattning på sin personalstyrka, en trygg återväxt med många doktorander och en grupp unga forskare vilket gör att prognosen för Tema Genus är mycket lovande. Också i Umeå har personalstyrkan en god omfattning, även om enhetens status som universitetsgemensamt center innebär att det finns få fastanställda vid centret med negativa återverkningar på den långsiktiga planeringen. Framgångsfaktorerna för dessa institutioner, som befinner sig i expansion, är en välvilligt inställd fakultets-/universitetsledning, en god omfattning på grundutbildningen, många externfinansierade projekt, och samverkan med ett eller flera övriga ämnen vid lärosätet. En god genomströmning och externfinansierade forskningsprojekt är dock en absolut nödvändig grund för att överhuvudtaget få lov att inrätta fler fasta

tjänster, en bas som dock ofta också behöver förenas med en hård kamp från ämnesföreträdarna gentemot fakulteten och universitetet centralt.

Forum vid Linköpings universitet är ett specialfall, eftersom de inte längre bedriver någon egen grundutbildning utan verkar som ett universitetsgemensamt center för genusperspektiv vid universitetet. Här finns en liten personalstyrka, som stöttar Tema Genus i samverkan med universitetet i övrigt. Detta är annars något som många institutioner inte hinner med i sin dagliga verksamhet. Med fokus på grund- och forskarutbildning, projektsökningar, administration och egna seminarier finns det mycket lite tid över för dessa institutioner att också fungera som universitetsgemensamma center för genusforskning. För att stärka relationen mellan de två benen, och samordna den genusforskning som förekommer vid universitetet skulle det behövas en tjänst vid institutionerna för genusvetenskap som arrangerar seminarier och koordinerar den genusforskning som bedrivs vid universitetet. Detta skulle både stärka relationen mellan de två benen, men skulle också kunna ge den ämnesintegrerade genusforskningen ett stöd i form av en kritisk miljö där forskningsresultat kan diskuteras och spridas.

Genusvetenskapens sårbarhet aktualiserar också behovet av genuskompetens på strategiska positioner, inte minst vid universitetens lärarförslagsnämnder och andra inflytelserika organ på universitetet. Samtidigt behöver sakkunnigförfarandet vid tjänstetillsättningar förändras. Det är många ansökningar till varje utlysning, vilket dels innebär att det är svårt att hitta sakkunniga som är villiga att åta sig uppdraget. Dels tar sedan själva granskningen lång tid. Det finns ett behov av att påskynda tillsättningsproceduren både för de sakkunniga och för institutionerna som behöver sin personal. Om tillsättningarna gick fortare skulle dessutom trycket lätta på de tjänster som utlyses och sakkunnig-uppdraget skulle inte bli lika betungande.¹⁹

Transdisciplinär genusforskning

De institutioner som bedriver transdisciplinär genusforskning har utvecklat en grund- och forskarutbildning där genusperspektivet är fullt integrerat, samtidigt som det inte är frågan om en utbildning i ämnet genusvetenskap. Istället handlar det om ett arbete med feministisk epistemologi och metodologi, som bas för den undervisning och forskning, vilken bedrivs i mång-, tvär- eller transdisciplinära former. Institutionerna samverkar också i hög grad med det omgivande samhället. I det följande ges en beskrivning av de två institutioner som representerar transdisciplinär genusforskning, Genus och teknik vid Luleå Tekniska Universitet och Teknikvetenskaplig genusforskning vid Blekinge Tekniska Högskola.²⁰

BTH: Teknikvetenskaplig genusforskning

BTH är en av landets få profilhögskolor och ägnar sig åt tillämpad informationsteknik i nära samarbete mellan universitet, näringsliv och politik. Den teknikvetenskapliga genusforskningen vid BTH är utvecklad i enlighet med en Triple Helix-modell. Ett samarbete av det här slaget mellan regionen, näringslivet och kommunen förekommer inte vid något av de större universiteten, men däremot vid några av de mindre, som till exempel i Karlstad och Blekinge.

Genusforskningen är basen för forskningsenheten Teknovetenskapliga studier, som också är namnet på forskarutbildningsämnet. Sedan år 2000 finns grundutbildningar inom medieteknik, som Teknovetenskapliga studier fick ansvara för och utveckla. Idag finns fyra olika medietekniska kandidatprogram, samt ett masterprogram färdigt att beviljas. Inom ramen för forskarutbildningen finns fyra profilområden, där feministisk teknovetenskap fungerar som en grund för alla fyra: Design för digitala medier; feministisk teknovetenskap; IT och utveckling (ICT4D); samt logistik och interaktions-infrastruktur. Doktoranderna kan välja om de vill bli Teknologie eller Filosofie doktor. Hittills har institutionen examinerat nio licentiater och sex doktorer. Nu finns åtta doktorander inskrivna, och i år kommer ett antal att disputera eller ta licentiatexamen.

Vid institutionen finns i form av fastanställd personal i dagsläget:

- 1 professor och tillika forskningsledare
- 1 gästprofessor
- 1 docent
- 2 lektorer
- 4 seniorforskare
- 8 adjunkter på väg in i forskarutbildning
- 8 doktorander

När regeringen i slutet av 1990-talet gjorde en satsning för att integrera

genus i ämnen där perspektivet var särskilt svagt, var BTH ett av de lärosäten som fick en så kallad genusprofessur. Högskolan valde också att stötta satsningen med egna medel och utveckla verksamheten, vilket varken exempelvis Stockholms eller Göteborgs universitet gjorde i samma situation. Initiativet gav god utdelning för miljön på BTH.

Teknovetenskapliga studier är den enda etablerade genusforskningsmiljön på BTH, även om genusforskning även bedrivs av enskilda forskare vid andra institutioner. Alla seminarier och kurser som Teknovetenskapliga studier ger är öppna för hela högskolan. I dagsläget och under tidigare år har även institutionsövergripande projekt och aktiviteter ägt rum. Genusforskningen har sedan tekniska fakultetens start vid BTH haft en etablerad roll och status exempelvis genom att dess forskningsledare varit prodekanus under fakultetens sex första år. Under de tolv år som teknovetenskapliga studier varit verksamt vid BTH har stödet från rektor fungerat väl och utgjort en viktig förutsättning för verksamheten. En stark legitimitet för den teknikvetenskapliga genusforskningen har skapats genom en stark grundutbildning med god rekrytering samt genom omfattande extern finansiering av forskning och utveckling.²¹

LTU: Genus och Teknik

På institutionen för arbetsvetenskap, utvecklades under slutet av 1980-talet kurser inom genus och teknik. Luleå tekniska universitet har våren 2010 två genusvetenskapliga avdelningar inom institutionen för arbetsvetenskap samt två professorer; en professor i människa-maskin med inriktning mot genus och en professor i genus och teknik. Under perioden 2006-2008 var de båda avdelningarna samlade under namnet genus, teknik och organisation. 2008 delades enheten till de två avdelningarna Genus och teknik och Genus och innovation. Idag är Genus och teknik en avdelning med:

- 2 professorer
- 1 adjungerad professor
- 1 forskarassistenttjänst
- 1 post doc
- 5 doktorander

Genus och innovation har idag:

- 1 professor
- 1 universitetslektor
- 1 adjungerad professor
- 8 doktorander

Professuren i genus och teknik inrättades 1993 och professuren i människa-maskin (idag vid Genus och innovation) 1996 som en del av regeringens

satsning på genusprofessorer i ämnena. Perioden mellan 2003 och 2005 var båda professurerna vakanta.

Genus och teknik var 1992 det första genusforskarutbildningsämnet i Sverige. Genusvetenskap som ämne har och har haft en god förankring vid LTU med kontinuerlig uppbackning från universitetsledningen. Vid en nyligen genomförd inventering av verksamma genusforskare vid LTU räknades antalet till drygt 40 personer. Den professor som innehar professuren i människa-maskin kommer att gå i pension i augusti 2011 och professuren kommer preliminärt att utlysas under 2010. Ett annalkande problem och farhåga för genusvetenskapen vid LTU är att de kringresurser som de båda professurerna idag omges med på sikt kommer att dras in, då LTU har antagit som policy att riktade satsningar skall införlivas i ordinarie verksamhet. Det innebär bland annat att det särskilda anslag som är kopplat till genus och teknik, som finansierar tidningen Genus i Norrsken och delfinansierar forskarassistenttjänsten vid Genus och teknik kommer att försvinna. Universitetsledningen hänvisar till deras övergripande policy och att indragningarna inte riktar sig mot genusvetenskapen i sig. I dagsläget finns det inga besked i fråga om kringresurserna för människa-maskinprofessuren.²²

Transdisciplinär genusforskning: sammanfattning

Situationen för de olika institutionerna ser något olika ut. Vid LTU kommer det riktade anslaget som delfinansierar en forskarassistenttjänst att dras in, och vad som kommer att ske med professuren i människa-maskin vid pensionsavgången är fortfarande osäkert. Läget ser just nu relativt gott ut för ämnena, som har en viss potentiell återväxt genom en liten grupp fastanställda. Samtidigt kan förändringar ske snabbt, och med tanke på en viss svaghet i form av få lektorat vid institutionen bör den framtida utvecklingen vid institutionen bevakas, i synnerhet som forskarassistenttjänsten riskerar att dras in och professuren i människa-maskin inte återbesätts efter pensionsavgång.

Återväxten vid BTH ser trygg ut, med en stor grupp doktorander och en relativt stor grupp fastanställda utspridda på olika stadier i karriären. Här har intresset för att utveckla nya former för kunskapsproduktion (Triple Helix och Mode 2) resulterat i goda effekter på alla nivåer i institutionens verksamhet. Den starka grundutbildningen och många externfinansierade projekt har bidragit till att öka ämnets legitimitet. Det har också funnits ett stöd från universitetsledningen, vilket har påverkat ämnets utveckling positivt.

Kvinnohistoriska samlingarna – KvinnSam

Verksamheten vid Kvinnohistoriska samlingarna påbörjades 1958 för att samla arkivmaterial om den svenska kvinnorörelsen och för att lyfta fram kvinnoforskningslitteratur i bibliotekets samlingar, men även för att ge ut kvinnohistoriska bibliografier och vetenskapliga verk. Även om samlingarna alltid har funnits i Göteborgs universitetsbiblioteks lokaler tog Göteborgs universitetsbibliotek över arkivet först 1971, då det genom riksdagsbeslut inrättades en bibliotekarietjänst för att förvalta och utveckla samlingarna. 1997 blev Kvinnohistoriska samlingarna nationellt ansvarsbibliotek för kvinno-, mans- och genusforskning (Kvinnohistoriska samlingarna vid Göteborgs universitetsbibliotek; Kvinnohistoriska samlingarna - från ideell förening till nationellt ansvarsbibliotek).

År 2008 avskaffade dock Utbildningsdepartementet öronmärkningen av medel till alla ansvarsbibliotek, vilket innebar att också Kvinnohistoriska samlingarna upphörde som ansvarsbibliotek. Under 2009 och 2010 har dock samlingarna, i enlighet med departementets regleringsbrev, fått de 500 000 kronor i öronmärkta medel som man sedan tidigare tilldelats (se Regleringsbrevet för budgetåren 2008, 2009 och 2010 avseende Kungl. Biblioteket). Namnbytet under våren 2010, från Kvinnohistoriska samlingarna till KvinnSam - Nationellt bibliotek för genusforskning, avspeglar förändringen bort från ansvarsbibliotek. Vad som händer med de särskilda anslaget efter 2010 vet man ännu inte, men ansvaret för den långsiktiga finansieringen av KvinnSam ligger på Göteborgs universitet.²³

Sammanfattning och avslutande diskussion

Genom åren har genusforskare samlat en stor mängd empirisk kunskap om genusrelationer i sociala, kulturella, ekonomiska och/eller politiska ordningar och strukturer. Genusforskare har också utvecklat innovativa teoretiska ramverk, nyskapande metoder och kritiska metodologier. Att fördjupa, vidareutveckla och föra ut denna kunskap och de erfarenheter som är förknippade med den är en viktig utmaning för ämnet. Situationen vid de många genusforskningsmiljöerna i Sverige ser dock väldigt olika ut. Trots att utvecklingen på några håll ser relativt god ut, är genusmiljöerna vid många lärosäten relativt eller mycket små. För att få en överblick över genusforskningens institutionella situation, fokuserar denna kartläggning på genusforskarnas tjänstesituation och genusmiljöernas nuläge, men rapporten ger också en beskrivning av ämnets bakgrund, lyfter fram områden i behov av stöd, samt belyser framgångsfaktorer och satsningar som har slagit väl ut, starka miljöer och givande samarbeten. Särskilt intresse har fästs vid följande:

Hur de pågående eller nyligen genomförda organisationsförändringarna vid svenska lärosäten, där små institutioner slås ihop till större enheter, påverkar genusforskningens institutionella förankring och situation.

Hur relationen mellan den ämnesintegrerade genusforskningen och genusvetenskap som ämne, de så kallade två benen, fungerar och vad som kan göras för att stärka relationen mellan de två.

Hur den pågående generationsväxlingen inom genusforskningen påverkar den institutionella förankringen.

Hur behovet av genuskompetens vid strategiskt viktiga organ och nämnder vid lärosäten och forskningsråd beskrivs i de olika genusmiljöerna, samt hur väl det sakkunnig-förfarande som idag används vid tjänstetillsättningar i genusforskning fungerar.

Rapporten visar att en stark forskningsledare med en uttalad ambition att bygga en forskningsmiljö är en framgångsfaktor i utvecklandet av hållbara genusmiljöer, som ofta byggs upp runt en forskningsprofil, en seminarierie eller ett gemensamt forskningsprogram och drar till sig doktorander och forskare i olika stadier av sina karriärer och från olika ämnen vid lärosätet. Vidare visar rapporten att en populär grundutbildning och en stor andel externfinansierade projekt ökar legitimiteten för forskningsområdet, vilket ger miljöerna ett mer gynnsamt förhandlingsläge vid lärosätena. Slutligen poängterar rapporten vikten av ett stöd från universitets/fakultetsledning för möjligheterna att fördjupa ämnets förankring i akademien och för att utveckla hållbara genusforskningsmiljöer.

Rapporten lyfter också fram ett antal områden som behöver bevakas, för att inte genusmiljöerna ska riskera att försvagas. Här handlar det om yttre

förändringar i forskningspolitiken i stort, såsom regeringens förslag om lärosätenas ökade självbestämmande i autonomipropositionen och organisationsförändringar vid universiteten men också om interna förändringar som sker inom genusforskningsmiljöerna, såsom den förändrade relationen mellan de två benen, den pågående generationsväxlingen i ämnet och de förändrade villkoren för sakkunnig-förfarandet vid tjänstetillsättningar.

Som rapporten diskuterar kommer lärosätenas självbestämmande att öka i samband med regeringens förslag i autonomipropositionen, vilket innebär att universitetens ledningar kommer att få mer inflytande över resurstilldelning, intern organisation, läraranställning och utbildning. Vid några lärosäten har dock genusforskning fortfarande en svag legitimitet som akademiskt fält, vilket gör att autonomipropositionens förslag kan slå negativt mot den fortsatta utvecklingen av dessa genusmiljöer. En generell iakttagelse i kartläggningen är att legitimitetsproblemen är mer markanta vid vissa av de äldre universiteten. Yngre universitet och högskolor är däremot mer positivt inställda, vilket märks inte minst genom att genus ofta lyfts fram som ett profilområde vid dessa lärosäten. Här är det möjligt att autonomipropositionens förslag om ökat självbestämmande skulle kunna stärka genusforskningen. Det dock för tidigt att dra några slutsatser om hur autonomipropositionen påverkar genusforskningen. Däremot finns det redan idag oroande exempel på att specialtjänster såsom genusprofessorer försvinner när universiteten tar över finansieringen av dessa tjänster. Den genusmärkta forskarassistenttjänsten i litteraturvetenskap vid Göteborgs universitet drogs in när specialmedlen försvann, och doktorandplatsen vid samma institution utlystes endast en gång efter det att specialmedlen upphörde. Departementsanslaget till ansvarsbibliotek såsom Kvinnohistoriska samlingarna KvinnSam upphörde 2008²⁴, och vid LTU kommer på sikt den genusmärkta forskarassistenttjänsten att upphöra när det särskilda anslaget införlivas i ordinarie verksamhet.

Rapporten visar att de pågående eller nyligen genomförda organisationsförändringarna innebär en utmaning för genusforskningsmiljöerna, som i dessa lägen kan hotas därför att institutionellt starkare och vetenskapligt mer etablerade aktörer blir tongivande. Kartläggningen visar dock också att en sammanslagning kan vara positiv för genusvetenskap som ämne, eftersom det lättar den administrativa bördan som annars är mycket tung för de små genusvetenskapliga institutionerna. Huruvida sammanslagningarna resulterar i positiva effekter eller inte hänger mycket på vilken självständighet enheterna har, om tjänster och ekonomi också slås samman. Som diskuteras i rapporten, ställer dock sammanslagningarna nya krav på vikten av att arbeta för en ökad institutionell trygghet i ämnet.

Vidare redovisar rapporten att det idag tycks vara än mer betydelsefullt att genusperspektivet finns representerat på maktpositioner av olika slag, vid

tjänsteförslagsnämnder på lärosätet, men också vid forskningsråd och policyskapande organ. Samtidigt visar kartläggningen att sakkunnig-förfarandet vid tjänstetillsättningar behöver förändras. Det är många ansökningar till varje utlysning, vilket dels innebär att det är svårt att hitta sakkunniga som är villiga att åta sig uppdraget, dels att själva granskningen tar lång tid eftersom det är många ansökningar. Som rapporten diskuterar finns det ett behov av att påskynda tillsättningsproceduren både för de sakkunniga och för institutionerna/miljöerna som behöver förstärkning. Om tillsättningarna gick fortare skulle också trycket lätta på de tjänster som utlyses och sakkunnig-uppdraget skulle inte bli lika betungande.

Rapporten presenterar vidare att det generationsskifte som genusforskningsmiljöerna idag står inför, där en stor andel av de som innehar professors-tjänster börjar närma sig pensionsåldern, eller redan har gått i pension, innebär en oro för genusforskarna. Det finns en tendens att lärosäten drar in professurer, eller blir mer restriktiva med att lysa ut professurer i hårdare ekonomiska tider. Även för starka genusforskningsmiljöer innebär detta en oro, som rapporten redovisar, eftersom också starka miljöer trots en framgångsrik institutionaliseringsprocess fortfarande har en relativt svag institutionell förankring, med sällan mer än två fasta tjänster på institutionerna. Samtidigt finns det vid många miljöer en risk för att också återväxten i ämnet är svag, med få eller inga fast anställda lektorer, forskarassistenter eller post doc-forskare och få doktorander. En olycklig samverkan mellan dessa faktorer kan, visar rapporten, leda till att vissa genusvetenskapliga institutioner trots en tidigare god tjänstesituation på kort tid kan försvagas. För att kunna fortsätta bedriva en välskött grundutbildning, och i förekommande fall forskarutbildning i ämnet genusvetenskap, behöver dessa institutioner en förstärkning i form av fler fasta tjänster.

Genusforskning är fortfarande positionsberoende och personberoende, vilket innebär en sårbarhet. En fråga som kartläggningen väcker är om genusforskning fortfarande är personberoende därför att genusperspektivet inte har kommit att påverka det ordinarie ämnesinnehållet. Finns det fortfarande en ordinarie kanon utan genusperspektiv, och finns genusperspektiv endast i det fall då någon driver ett genusperspektiv vid sidan om det ordinarie ämnesinnehållet?

Genusmärkta tjänster sällan kommer utan hårda strider, vilket kartläggningen lyfter fram. Att universiteten/fakulteterna inte tillför tjänster till institutionerna i tider av ekonomiska svårigheter, eller på grund av en skepsis mot ämnets legitimitet, slår dock hårt mot de genusvetenskapliga institutioner och genusforskningsmiljöer som redan har en mycket liten personalstyrka i relation till deras uppdrag och rapporten visar att det i samband med pensionsavgångarna kan uppstå en mycket oroande situation vid vissa institutioner och miljöer.

För att skapa möjligheter till fördjupad förankring i akademien och en återväxt inom de genusmiljöer som har utvecklats föreslår därför föreliggande kartläggning att genusforskningen behöver stärkas både uppifrån, med specialmärkta professurer eller lektorat, och underifrån, med specialmärkta tjänster för yngre forskare. Vidare rekommenderar rapporten förbättrade möjligheter för samverkan kring forskningsteman över lärosäten, vilket inte bara skulle fördjupa hållbarheten vid de idag stora genusforskningsmiljöerna utan också stärka de svagare genusbildningarna. En mer välutvecklad samordning av kommunikation kring genusforskargrupper och genusforskningsteman skulle gagna samarbeten både mellan ämnesintegrerad genusforskning mellan olika ämnen, och mellan ämnesintegrerad genusforskning och autonom genusvetenskap ett samarbete som efterfrågas av forskare såväl inom ämnesintegrerad genusforskning och autonom genusvetenskap. Institutionerna för genusvetenskap har idag en mycket begränsad möjlighet att bedriva ett sådant arbete inom ramen för sin ordinarie verksamhet och kartläggningen rekommenderar därför att också en särskild tjänst för detta ändamål inrättas vid institutionerna/centrumbildningarna för genusvetenskap.

Bristen på en samordning av information kring genusbildningsmiljöer och pågående genusforskning som har påtalats i tidigare studier av genusforskning (Olsson 2007) har också framträtt i arbetet med rapporten, där det framgår att lärosätena och/eller forskargrupperna behöver stödjas i informationen kring forskargrupper och pågående forskning.

Kartläggningen ser ett generellt behov av att följande sker för att stärka genusforskningens förutsättningar:

Specialmärkta professurer och/eller lektorat inrättas vid de genusbildningsmiljöer som riskerar att försvagas i samband med pensionsavgång, både i ämnesintegrerad genusforskning och i ämnet genusvetenskap vid behov.

Specialmärkta tjänster för yngre forskare inrättas vid de genusbildningsmiljöer där återväxten är svag, både i ämnesintegrerad genusforskning och i ämnet genusvetenskap vid behov.

En särskild tjänst för samordning av kommunikation kring forskningsteman och genusbildningsgrupper inrättas vid institutionerna/centrumbildningarna för genusvetenskap.

Att Nationella sekretariatet för genusforskning undersöker och diskuterar olika möjligheter och nödvändiga strategier för genusforskningens synliggörande, relevans och legitimitet i samband med autonomipropositionens konsekvenser är att rekommendera. I nedanstående avsnitt utvecklas förslag på framtida områden för Nationella sekretariatet för genusforskning att utreda.

Förslag på framtida studier

Genom arbetet med rapporten har några undersökningsområden som har legat utanför ramen för uppdraget framträtt som viktiga att undersöka närmare. Här har till exempel utfallet av Vetenskapsrådets satsningar på excellenta genusmiljöer framträtt som ett område i behov av utvärdering. Frågor som är väsentliga att ställa vid en sådan granskning är bland annat i vilken mån excellenssatsningarna bidrar till att stärka genusforskningsmiljöerna i ett långsiktigt perspektiv och om de kontakter med internationella forskare som har utvecklats i samband med excellenssatsningarna bidrar till att öka spridningen dels av svensk genusforskning internationellt, dels av internationell genusforskning i Sverige. Ytterligare en väsentlig fråga är i vilken utsträckning som excellenssatsningarna har gett positiva återverkningar på grundutbildningen.²⁵

Som Olsson (2007) diskuterar förekommer genusforskning vid nästan alla lärosäten i Sverige, men pågår ofta vid små eller relativt små miljöer. Det finns alltså ett fortsatt behov av en undersökning av det institutionella läget för den ämnesintegrerade genusforskningen. Viktiga frågor att ställa vid en fördjupad studie av dessa miljöer, är i vilken utsträckning genusforskningsmiljön är integrerad på institutionen exempelvis i undervisningen eller genom forskargrupper och seminarier. Lika viktigt är emellertid att undersöka om genusforskningsmiljön överskrider de institutionella och nationella gränserna, det vill säga, om det förekommer tematiska genusforskningsarbeten mellan ämnen, fakulteter och/eller lärosäten inom respektive utanför Sverige. Även inom de ämnen i vilka genusforskning har funnits länge och som ofta beskrivs ha en tydlig genusprofil, är det befogat att göra en närmare undersökning än vad som har varit möjligt inom ramar för denna rapport. Särskild tonvikt bör då läggas på frågan hur det i dessa ämnen har, eller inte har, utvecklats hållbara genusforskningsmiljöer. Genom till exempel en undersökning av forskarutbildningens förutsättningar och förekomst av tjänster för unga forskare kan den institutionella basen i ämnet och möjligheterna för återväxt i ämnet undersökas.

Noter

¹ Det frågeformulär som skickades ut ligger som bilaga till rapporten, se Appendix 1.

² Även om många har varit mycket behjälpliga med att snabbt och detaljerat dela med sig av information kring deras respektive institutionella situation har det i vissa fall varit svårt att få tillgång till information. Detta är delvis ett resultat av uppdragets karaktär, då materialet till rapporten skulle samlas in under en relativt kort tidsperiod, men har gett upphov till att vissa miljöer inte har kunnat ges en så utförlig beskrivning som önskat. I några fall har den person som har angivits som ansvarig för genusforskningsmiljön på grund av tidsbrist hänvisat vidare till någon annan som i sin tur inte har besvarat frågorna, eller meddelat att han/hon inte har någon inblick i detta. I några andra fall har svaret varit så kortfattat att det har varit svårt att få någon djupare förståelse för situationen vid institutionen. Detta gäller framförallt den ämnesintegrerade genusforskningen och avspeglas i diskussionen om denna, där vissa miljöer är mindre utförligt redovisade än andra.

³ I en Athena-rapport om institutionaliseringen av genusvetenskap i Sverige skriver Ulla M Holm om det sena 1970-talets kursutbud: "A national mapping of courses in Sex Role Issues, Gender Equality Research or Women's Studies in different disciplines in 1979 counts 37 courses (5-40 points), many of them in history, literature or sociology. The history department in Göteborg lists an impressive amount (13) of (interdisciplinary oriented) reading courses in Women's history on both under- and postgraduate level (Holm 2001 I, 181, not 244).

⁴ Lund, Göteborg, Stockholm, Umeå, Uppsala. Året därpå fick också Linköping och Örebro bidrag (Holm 2001: I, 181).

⁵ Centra/Fora-bildningar inrättades vid samtliga dåvarande universitet (Linköping, Lund, Göteborg, Stockholm, Umeå och Uppsala (Rapport från kvinnouniversitetet 1983: 269). Därefter inrättades det också vid högskolorna i Luleå och Örebro (Kvinnoforskningen i Sverige 1992: 1).

⁶ Forskningspropositionen Forskning och samhälle (Prop. 1996/96: 5) föreslog 1996 en satsning på 18 tjänster (Jordansson 2003: 5). Man beslutade sig för att finansiera sex professorer med tillhörande forskarassistenttjänst och doktorandtjänst. 2001 var alla professorer tillsatta och tjänsterna gick till litteraturvetenskap vid Göteborgs universitet, informationsteknologi vid Högskolan i Karlskrona/Ronneby (Blekinge Tekniska Högskola), sociologi vid Stockholms universitet, människa-maskin vid Luleå Tekniska Högskola, folkhälsovetenskap vid Umeå universitet och fysikundervisningens didaktik

vid Uppsala universitet (Jordansson 2003: 27, 28).

⁷ Materialet har samlats in via institutionernas hemsidor och i vissa fall också kompletterats genom e-postkommunikation med ämnesföreträdare.

⁸ Ovanstående har godkänts av ämnesföreträdaren vid institutionen.

⁹ Ovanstående har godkänts av ämnesföreträdaren vid institutionen.

¹⁰ Ovanstående har godkänts av ämnesföreträdaren vid institutionen.

¹¹ Ovanstående har godkänts av ämnesföreträdaren vid institutionen.

¹² Materialet har samlats in genom institutionernas hemsidor och genom ett frågeformulär som skickades ut till institutionernas prefekter/ämnesföreträdare i mars-maj 2010.

¹³ Högskoleverket gjorde dock en sådan utvärdering 2007, se HSV 2007: 17 R, då samtliga genusvetenskapliga grundutbildningar fick mycket gott betyg. Som rapporten diskuterar i det följande menar dock även Högskoleverkets utvärdering att lärargrupperna var för små, vilket medför att arbetsbördan på de få fastanställda blir för stor (se HSV 2007: 5).

¹⁴ Denna tabell bygger vidare på Ulla M Holms kartläggning i Holm 2001:I, 192-196

¹⁵ Enligt korrespondens med ämnesföreträdaren i april 2010.

¹⁶ De svar som anges om Södertörn rör ämnet genusvetenskap, inte hela institutionen.

¹⁷ Denna professor är för närvarande tjänstledig från institutionen och verksam som forskningsledare vid CEEBES, Centre for Baltic and Eastern European Studies (CEBEES), ett forskningsinstitut finansierat av Östersjöstiftelsen. Östersjöstiftelsen har ett antal forskningsteman med forskningsledare, som i det här fallet en tjänstledig professor från genus. Här finns ingen formell koppling till institutionen, men de samarbetar bland annat genom workshops som fokuserar genus i Östersjöregionen.

¹⁸ I sammanhanget kan också nämnas att Gunnar Qvists gamla professur i kvinnohistoria i Göteborg, som nu innehas av Anita Göransson, inte heller verkar komma att utlysas i samband med att Anita Göransson går i pension.

¹⁹ Det är möjligt att Autonomipropositionen kan förändra proceduren kring

tjänstetillsättningar till det bättre, men det är än så länge för tidigt att säga hur.

²⁰ Materialet har samlats in via institutionernas hemsidor, vid samtal med ämnesföreträdare och genom e-postkommunikation.

²¹ Ovanstående har godkänts av ämnesföreträdaren.

²² Ovanstående har godkänts av ämnesföreträdaren.

²³ Materialet har samlats ihop via universitetsbibliotekets hemsida, samt telefonsamtal med Karl Isaksson på KB 26/4-10 och ansvarig bibliotekarie för KvinnSam på Göteborgs universitetsbibliotek Marju Remes Castell 26/4-10.

²⁴ Kvinnohistoriska samlingarna – KvinnSam har som enda ansvarsbibliotek i landet dock fortsatt att få medel under 2009 och 2010. Vad som händer efter 2010 är ännu ej beslutat, det är dock troligt att ansvaret för finansieringen av Kvinnohistoriska samlingarna - KvinnSam kommer att läggas på Göteborgs universitet.

²⁵ Vetenskapsrådet planerar en utvärdering av satsningarna vid tiden för avslutningen av excellenssatsningarna (2011).

Referenser

Alnebratt, Kerstin (2009) *Meningen med genusforskning så som den framträder i forskningspolitiska texter 1970-2000*, Acta Universitatis Gothoburgensis, Göteborg

- (2007) *Genusprofessurerna – en rapport om en regeringssatsning och vad det blev av den*, Nationella Sekretariatet för Genusforskning, Göteborg

Ganetz, Hillevi (2005) *Genusvetenskapliga projektansökningar inom humaniora-samhällsvetenskap; en uppföljning av Vetenskapsrådets beredning och utfall år 2004*, Vetenskapsrådets rapportserie, 2005:15, Stockholm

Griffin, Gabriele och Rosi Braidotti (2002) *Thinking Differently. A reader in European Women's Studies*, London and New York, Zed Books

Göransson, Anita (2010) Att bygga ett vetenskapligt fält. Förutsättningar och utvecklingslinjer , i *Föregångarna. Kvinnliga professorer om liv, makt och vetenskap*, (Kirsti Niskanen och Christina Florin red.), SNS förlag: Stockholm, 177-214.

– (1989) Fältet, strategierna och framtiden , *Kvt* 1989: 4, 4- 19.

Holm, Ulla M (2001) "Paradoxical Conditions for Women's Studies in Sweden". I *Women's Studies from institutional innovations to new job qualifications'. A cross-European comparative study on degrees and institutionalisation of Women's Studies in Europe, and the qualifications and professional outlets of Women's Studies graduates*. 2001, red. Nina Lykke et al., University of Southern Denmark

HSV 2007:17 R Utvärdering av ämnet genusvetenskap vid svenska universitet och högskolor, Högskoleverket, Stockholm

Jordansson, Birgitta (2003) *Genusprofessurerna – skildring av en process*, Nationella Sekretariatet för Genusforskning, Göteborg

Kvinnoforskningen i Sverige. Hittillsvarande utveckling och framtida behov (1992), red. Dahlberg, Anita et. al, Centra/Fora för kvinnoforskning i Sverige, opubl. stencil (finns på Nationella Sekretariatet för Genusforskning).

Kvinnohistoriska samlingarna - från ideell förening till nationellt ansvarsbibliotek, <http://www.ub.gu.se/kvinn/>

Kvinnohistoriska samlingarna vid Göteborgs universitetsbibliotek:
<http://www.ub.gu.se/kvinn/>

Liinason, Mia and Holm, Ulla M (2006) 'PhDs, Women's/Gender Studies and Interdisciplinarity', *Nora - Nordic Journal of Women's Studies*, 14:2, 115 -130

Long, D. (2002) *Interdisciplinarity and the English School of International Relations*, paper presenterat vid the International Studies Association Annual Convention (New Orleans, 25–27 mars, 2002), <http://tinyurl.com/8h6e6> (25 augusti 2006).

Lykke, Nina (2004) "Women's/Gender/Feminist Studies– a Post-disciplinary Discipline?" i *The Making of European Women's Studies*, ed. Rosi Braidotti, Edyta Just, Marlise Mensink, ATHENA, Utrecht

Manns, Ulla (2009), *En ros är en ros är en ros. Konstruktionen av nordisk kvinno- och genusforskning*, i Lychnos. Årsbok för idé- och lärdomshistoria, Uppsala, Lärdomshistoriska samfundet, 283-314

Niskanen Kirsti & Christina Florin red. (2010) "Livshistorier, feminism och vetenskap", i *Föregångarna. Kvinnliga professorer om liv, makt och vetenskap*, SNS förlag: Stockholm, 9-30

Norlander, Kerstin (1997) "Kvinnoforskning och statsfeminism – en ohelig allians?" i *Häftet för kritiska studier* no. 4, 30, 35-41.

Olsson, Annika (2007) *Genusforskning pågår En kartläggning av i vilka institutionella miljöer forskning inom genusfältet bedrivs i Sverige*, Nationella sekretariatet för Genusforskning, Göteborg, www.genus.se

Prop. 2009/10:149 (2010) *En akademi i tiden ökad frihet för universitet och högskolor*, <http://www.regeringen.se/sb/d/108> (100425)

Prop. 1998/99: 94 (1998) *Vissa forskningsfrågor* (<http://www.regeringen.se/sb/d/108/a/25183>), 10/4-10

Rapport från Kvinnouniversitetet. Vetenskap, patriarkat och makt (1983), red. Eva Aniansson et. al. Akademilitteratur: Lund

Regleringsbrev för budgetåret 2010 avseende Kungl. Biblioteket (<http://www.kb.se/om/verksamhet/styrande/>), 26/4-20

Regleringsbrev för budgetåret 2009 avseende Kungl. Biblioteket (<http://www.kb.se/om/verksamhet/styrande/>), 26/4-20

Regleringsbrev för budgetåret 2008 avseende Kungl. Biblioteket (<http://www.kb.se/om/verksamhet/styrande/>), 26/4-20

Thurén, Britt-Marie (2003) *Genusforskning frågor, villkor och utmaningar*, Stockholm: Vetenskapsrådet

Witt-Brattström, Ebba (1995), SOU 1995: 110, Stockholm

Appendix 1

Frågeformulär till Institutionerna för Genusvetenskap

Göteborg 12/3 2010

Frågor

Institutionens namn:

Hur många anställda forskare/lärare/adjunkter finns vid institutionen?
Vilken typ av tjänster är dessa fördelade på?

- a) Hur många har projekt/forskningsbidrag?
- b) Hur stora är forskningsanslagen?
- c) varifrån är dessa finansierade?

Finns det forskarutbildning vid institutionen?

Om ja, hur många doktorander är antagna till forskarutbildning?

- a) Hur många doktorander är fakultetsfinansierade?
- b) Hur många är externt/egenfinansierade (ange gärna finansieringskälla)?

Hur fungerar inflödet och utflödet av doktorander vid institutionen:

Hur mycket tid har de antagna doktoranderna kvar till disputation?

Tillkommer det nya doktorandtjänster/doktorandplatser?

Vilka förändringar i tjänster och tillsättningar har skett under de senaste två-tre åren (genomförda pensionsavgångar/rekryteringar)?

Hur ser den kommande situationen för tjänster och tillsättningar ut under de närmsta året/åren (planerade pensionsavgångar/rekryteringar)?

Vilken är universitetets/fakultetens inställning till nytillsättningar av avgående professorer/doktorander?

Rekryterar universitetet/fakulteten professorer eller tillkommer professorer endast via s.k. befordran?

Vilken är universitetets/fakultetens inställning till inrättandet av nya lektorstjänster?

Sker det organisationsförändringar vid universitetet, i form av institutions-sammanslagningar eller liknande? Hur påverkar det genusvetenskap?

Fungerar institutionen som ett centrum för genusforskning vid universitetet genom t.ex. att institutionen arrangerar öppna seminarier eller andra öppna evenemang?

Övriga kommentarer

Appendix 2

Tjänster, mars 2010

Integrerad genusforskning

Litteraturvetenskap, Göteborgs universitet

1 professor i genus och litteraturvetenskap

2 lektorer

Cirka 4 doktorander

Sociologi, Göteborgs universitet

1 professor

1 lektor

Cirka 4 doktorander

Sociologi, Lunds universitet

1 professor (50%)

1 tidbegränsad lektor

Cirka 7 doktorander

Sociologi, Stockholms universitet

1 professur med inriktning mot genus

4 doktorander

Statsvetenskap, Stockholms universitet

3 professorer, varav en emerita

4 post doc-forskare, varav två med anställning som lektor

10 doktorander

Ämnet genusvetenskap

Göteborgs universitet, Genusvetenskap

1 professor

2 lektorer (50% lektorat/50% forskningsprojekt)

2 vikarierande lektorat på 50-70% (varierar beroende på behov)

3 doktorander

Karlstads universitet, Centrum för genusforskning (CGF)

1 t f föreståndare på ett korttidsförordnande om 20%

3 forskare på vardera 15%, 20% och 10%

Rekrytering av en professor pågår

Karlstads universitet, ämnet genusvetenskap

Två forskare/lärare (på totalt 80%, finansieras delvis från fakulteten och delvis genom externfinansiering).

Linköpings universitet: Tema Genus

4 professorer, varav en är under tillsättning

1 gästprofessor

4 lektorat, varav en vikarie och en tidsbegränsad s.k. ALVA-lektor, samt ett lektorat under tillsättning

3 forskarassistenter, varav en forskarassistent är under tillsättning

4 post doc-forskare varav en är under tillsättning

13 doktorander

Linköpings universitet, Forum för genusvetenskap och jämställdhet

1 föreståndare (35%)

1 koordinator, administration (50%)

1 styrelseordförande (10%)

1 biblioteksassistent (ca 5%) samt 1 bibliotekarie (10%)

Lunds universitet, Centrum för genusvetenskap

2 professorer

3 lektorer

1 adjunkt

1 post doc på två år som avslutas i sommar

1 post doc/forskare till och med 2012.

3 doktorander

1 biträdande lektor samt 1 doktorand under tillsättning

Malmö högskola, Genusvetenskap

1 professor

2 lektorat (50% resp. 100%)

Stockholms universitet, Centrum för genusstudier

Två och ett halvt lektorat fördelade på tre personer (varav två tjänstlediga, motsvarande 1 ½ tjänst)

Södertörns högskola, Genus, kultur och historia

1 professor
1 befordrad professor (tjänstledig)
1 lektor
2 lektorat under utlysning
Forskarutbildning under uppbyggnad

Umeå universitet, Umeå Centrum för Genusstudier

Fastanställda: 2 lektorer
2 inlasade forskare

Tidsbegränsade eller anställda vid annan institution vid Umeå universitet men verksamma hela eller delar av sin tid på UCGS:

1 vikarierande lektor (under 2010)
10 2-åriga post doc-forskare
4 lektorer om respektive 80%, 60%, 50% och 15% på UCGS
6 forskarassistenttjänster (4 år) 12-15% vardera på UCGS
1 nationell gästlektor, 25% på UCGS
3 internationella gästprofessorer, om respektive 20%, 40% och 40%
1 professor, 25% på UCGS
1 biträdande lektor under utlysning
30 doktorander vid Genusforskarskolan, till hösten troligtvis två doktorander från ämnet genusvetenskap

Uppsala universitet, Centrum för genusvetenskap

2 lektorer
1 professor (i litteraturvetenskap) på 50%
Lektorat på 75% under utlysning

Örebro universitet, Genusvetenskap

1 professor under tillsättning, en gästprofessor på 50% tjänstgör under vakansen
1 professor på 30% (GEXcel-medel)
2 lektorstjänster fördelade på tre personer
3 doktorander

Transdisciplinär genusforskning

BTH, Teknikvetenskaplig genusforskning

1 professor och tillika forskningsledare

1 gästprofessor

1 docent

2 lektorer

4 seniorforskare

8 doktorander

8 adjunkter (på väg in i forskarutbildning).

LTU, Genus och Teknik

Enheten för Genus och teknik:

2 professorer

1 adjungerad professor

1 forskarassistenttjänst

1 post doc

5 doktorander

Enheten för Genus och innovation:

1 professor

1 universitetslektor

1 adj prof

8 doktorander